

Volby do švédského Riksdagu v letech 1998–2006: analýza strategických účinků volebního systému na úrovni volebních obvodů

Pavel Maškarinec

Abstract

The text analyses concept of strategic effects of electoral systems and offer its application on three electoral contests being held in Sweden in 1998, 2002, and 2006 with particular attention to relation between size of electoral districts and incentives to strategic coordination. We argue that strategic effects are rather weak. At the same time analysis of preferential voting illustrates, that even electoral systems with only weak ordinal choice of voting can – in case of sufficient understanding and utilization of strategic opportunities by voters and political parties – have strong effects for party competition on the level of electoral districts, at least in case of some parties. The article concludes with observation that extremely party-dominated Swedish political culture restrains potential utilization of strategic incentives offered by electoral system and, at the same time, markedly assists to reproduction of current party structure.

Keywords: Elections, Riksdag, Sweden, strategic effects, preferential voting, actors, coordination, ballot structure, personalization, open list

Úvod

Hlavní oblastí zájmu výzkumu volebních systémů představovalo až do 90. let XX. století, zkoumání způsobu, jakým volební systém ovlivňuje proměnu hlasů na mandáty, a následně podobu stranické soustavy dané země. Tento směr výzkumu byl pevně spjat s tradicí vycházející z prací francouzského politologa Maurice Duvergera, který rozlišil dva účinky, jimiž volební systémy ovlivňují stranický systém. Mechanický účinek představující přímý účinek volebního systému, tj. přepočtení hlasů na mandáty, a psychologický účinek sledující formování stranických a voličských strategií jako reakcí na omezení daná působením

mechanického účinku.¹ V 90. letech nicméně došlo k posunu ve výzkumu volebních systémů. Tento posun byl spojen s oslabením zájmu o zkoumání výhradně celostátní úrovně stranické soutěže a projevil se, mimo jiné, přesunem zájmu ke zkoumání jednotlivých komponent stranické soutěže směrem, kde probíhá primárně přidělování mandátů, tj. typicky volebním obvodům.² Další z rysů tohoto přístupu představovalo oslabení dominantního postavení studia systémových (mechanických) účinků volebních systémů³ a přesvědčení, že další studium proporcionality, jako jedné z hlavních agend výzkumu systémových účinků volebních systémů, nabízí z teoretického hlediska relativně velmi ohraničené možnosti⁴ a agenda proporcionality, stejně jako výzkum počtu stran, jsou do velké míry uzavřeny a je třeba pokračovat ve zkoumání dalších oblastí, mezi nimiž zaujímá centrální postavení vnitrostranická dimenze, jejíž zkoumání zůstává dosud podvyvinuto.⁵ Kenneth Benoit v tomto ohledu zdůrazňuje, že mechanický účinek působí přímo na úrovni volebního obvodu a z tohoto důvodu je chybné sledovat pouze data agregovaná na celostátní úrovni.⁶ Benoit dále kritizuje přeceňování mechanického účinku. Podle jeho názoru je na úrovni vstupu (struktury hlasů pro jednotlivé strany) volební systém vždy “předfiltrován” volebními pravidly na základě psychologického účinku.⁷ Podobně podle Gary W. Coxe je komplexní projekce Duvergerova zákona z roviny volebních obvodů na celostátní úroveň zcela nepřesvědčivá a teoreticky zdůvodněné předpoklady o volebních systémech by měli vycházet z roviny volebních obvodů.⁸ Cox navrhuje přesunutí zájmu od mechanických účinků k psychologickým, protože psychologický účinek se neprojevuje pouze ve vztahu k voličům, nýbrž působí i na politické strany, které jsou nuceny odhadovat, jak volební systém působí na voliče a v návaznosti na to koordinovat své strategie. Cox a spolu s ním David M. Farrell proto navrhují zavést do studia volebních systémů zkoumání strategických efektů volebních systémů. Tento koncept přitom vychází z Duvergerova mechanického a psychologického

¹ Srov. Benoit, Kenneth (2002): *The endogeneity problem in electoral studies: a critical re-examination of Duverger's mechanical effect*. Electoral Studies 21 (1), s. 36; Chytilík, Roman (2004): *Zkoumání volebních systémů*. In: Chytilík, Roman; Šedo, Jakub (eds.): *Volební systémy*. Brno: MPÚ MU, s. 41.

² Dudáková, Barbora; Chytilík, Roman; Zvára, Petr (2006): *Techniky výzkumu výstupů volební soutěže. Druhá generace*. Evropská volební studia 1 (1), s. 4. K proměňám paradigmatu ve výzkumu volebních systémů srov. Chytilík, Roman (2007): *Zkoumání většinových volebních systémů*. Disertační práce. Brno: FSS MU, s. 12-15.

³ Chytilík: *Zkoumání většinových volebních systémů*, s. 31.

⁴ Farrell, David M. (2001): *Electoral Systems. A Comparative Introduction*. New York: Palgrave, s. 168.

⁵ Shugart, Matthew Søberg (2005): *Comparative Electoral Systems Research: The Maturation of a Field and New Challenges Ahead*. In: Gallagher Michael; Mitchell, Paul (eds.): *The Politics of Electoral Systems*. Oxford: Oxford University Press, s. 51; Taagepera, Rein (2007): *Predicting Party Sizes: The Logic of Simple Electoral Systems*. New York: Oxford University Press, s. 102-105.

⁶ Benoit: *The endogeneity problem in electoral studies*, s. 37.

⁷ Srov. Benoit: *The endogeneity problem in electoral studies*, s. 40-45.

⁸ Srov. Cox, Gary W. (1997): *Making Votes Count. Strategic Coordination in the World's Electoral Systems*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 181-186.

účinku, když vnímá volební systémy jako *strukturu příležitostí* a zároveň *strukturu omezení* pro jednotlivé aktéry.⁹

Z podobné perspektivy bude vycházet i následující text, který se zaměřuje na problematiku výzkumu strategických účinků volebního systému do švédského parlamentu (*Riksdag*) a jejich důsledků pro stranickou soutěž na úrovni různě velkých volebních obvodů v letech 1998–2006. Rok 1998 jako počátek analýzy byl přitom zvolen z toho důvodu, že v tomto roce mohli švédští voliči poprvé využít preferenční hlasování a současně se v tomto roce potvrdilo, že stranická konfigurace sedmi parlamentních stran, jež se poprvé ustavila ve volbách 1994, zřejmě představuje, minimálně ve střednědobém horizontu, stabilní podobu stranického systému. Hlavní výzkumnou otázkou bude představovat zjištění, zda odlišná velikost volebních obvodů ovlivňuje strategické efekty volebního systému. Opominutí analýzy systémových účinků volebního systému se, kromě výše zmíněných námitek, opírá o zjištění dalších autorů, kteří zdůrazňují, že v případě analýzy listinných poměrných systémů s kompenzačními mandáty je v důsledku alokace kompenzačních mandátů na celostátní úrovni bezvýznamné, jakým způsobem jsou konstruovány základní obvody, protože efekt potenciální disproportionality na úrovni obvodů je eliminován působením kompenzačních mandátů, v případě, že jejich počet není příliš nízký.¹⁰

Skutečnost, že se výstupy švédského volebního systému na celostátní úrovni vyznačují vysokým stupněm proporcionality, a to i přes jisté vychýlení zaznamenané ve volbách 2006, lze demonstrovat pomocí Gallagherova indexu disproportionality (*Least squares index* – LSq),¹¹ který dosahuje stabilně velmi nízkých hodnot disproportionality, nízkého počtu ztracených hlasů, případně efektivního počtu parlamentních stran (N_s)¹² jako indikátoru frakcionalizace stranického spektra.

---

⁹ Srov. Chytilík, Roman (2005): *Volby 2004 a strategické účinky volebních systémů*. Středoevropské politické studie VII (1), s. 13-14; Shugart: *Comparative Electoral Systems*, s. 30-31.

¹⁰ Elklit, Jørgen; Roberts, Nigel S. (1996): *A category of its own? Four PR two-tier compensatory member electoral systems in 1994*. *European Journal of Political Research* 30 (2), s. 236.

¹¹ $LSq = 0,5 \sum (v_i - s_i)^2$, kde $v_i - s_i$ je rozdíl mezi podílem získaných hlasů a získaných mandátů danou stranou. Index nabývá hodnot od 0 (dokonalá proporcionalita) do 100 (dokonalá disproportionality).

¹² $N_s = 1 / \sum s_i^2$, kde s_i^2 je podíl strany na mandátech. Index efektivního počtu stran měří, kolik stran je ve stranickém systému, vážených podle jejich velikosti. Index se rovná jedné v případě existence pouze jedné strany a jeho hodnota roste se zvyšujícím se počtem stran. V případě, že existuje jakýkoliv počet stejně velkých stran, shoduje se efektivní počet stran se skutečným stavem.

Tabulka 1: Základní indexy frakcionalizace a disproporcionality ve volbách 1970–2006

	1970–1994	1994	1998	2002	2006
LSq	1,81	1,38	2,08	2,48	4,50
N_s	3,5	3,5	4,3	4,2	4,2
Ztracené hlasy (%)	2,4	2,3	2,6	3,1	5,7

Zdroj: Elklit; Roberts: *A category of its own?*, s. 225; Valmyndigheten (<http://www.val.se>); vlastní výpočet

Výstupy volebního systému současně potvrzují i předpoklad důležitosti kompenzační složky pro zvyšování proporcionality s výjimkou obvodů, které lze označit jako malé, tj. max. pětimandátové (viz Příloha 1). Tato zjištění se jeví jako další důvod, proč věnovat pozornost otázkám, nespojeným výhradně s analýzou mechanických účinků volebního systému.

Strategické účinky volebních systémů – teoretický rámec

Výzkum strategických účinků volebních systémů vychází z předpokladu, že různé volební systémy nabízí různým aktérům různě velké možnosti, přičemž studium volebních systémů musí zahrnovat i faktory stojící mimo volební systém, které nicméně svým působením ovlivňují účinky volebního systému.¹³ V naší práci se pokusíme vyjít z konceptů, které v rámci této výzkumné tradice rozvinuli Gary W. Cox a David Farrell.¹⁴ Farrell opouští premisu, že nejdůležitější proměnnou volebního systému je velikost volebního obvodu (*district magnitude*) a na její místo staví podobu hlasování (*ballot structure*). Ta je podle Farrella rozhodující pro strategické možnosti aktérů, protože určuje druh volby, který se voličům nabízí (volba kandidáta nebo kandidátní listiny) a rozsah volby od kategoričké (možnost volby jednoho kandidáta, resp. kandidátní listiny) k ordinální (možnost upravovat pořadí kandidátů, resp. seřazovat kandidáty v rámci kandidátní listiny).¹⁵

¹³ Chytilek: *Volby 2004 a strategické účinky volebních systémů*, s. 14.

¹⁴ Cox: *Making Votes Count*; Farrell: *Electoral Systems*.

¹⁵ Srov. Farrell: *Electoral Systems*, s. 168-174.

Tabulka 2: Farrellova typologie volebních systémů podle podoby hlasování

		Rozsah volby	
		Kategorické	Ordinální
Druh volby	Kandidáti	FPTP (Velká Británie)	Systém jednoho přenosného hlasu (Irsko)
	Listinné systémy	Uzavřené (Španělsko)	Otevřené (Finsko)

Zdroj: Farrell: *Electoral Systems*, s. 170.

Podoba hlasování (druh a rozsah volby) současně přináší řadu možností a omezení nejen voličům, ale i politickým stranám a jednotlivým kandidátům, čímž na výstupu spoluurčuje podobu politické reprezentace vzešlé z voleb. Cox se snaží rozpracovat Duvergerův mechanický a psychologický účinek a aplikovat ho na úrovni aktérů, když vychází z předpokladu, že si strany i voliči uvědomují existenci obou těchto účinků a v jejich kontextu se snaží koordinovat své strategie s cílem maximalizovat svůj užitek. Snahou kandidátů a stran je být zvolen, zatímco snahou voličů je, aby jejich hlas nepropadl, přičemž faktory ovlivňující strategickou koordinaci aktérů jsou: 1) dokonalost informace, přístupné aktérům; 2) fakt opakování voleb; 3) volební účast.¹⁶

V našem příspěvku se pokusíme aplikovat koncept strategických účinků a jeho působení na stranickou soutěž na úrovni volebních obvodů. Pokusíme se ukázat, zda velikost volebního obvodu, která je považována za jednu z nejdůležitějších proměnných ovlivňujících výstupy volebního systému poměrného zastoupení,¹⁷ ovlivňuje i strategické možnosti jednotlivých aktérů a může tedy vyvolávat zpětné efekty ve stranické soutěži na úrovni volebních obvodů. S tématem strategických účinků úzce souvisí oblast vnitrostranické soutěže. V rámci ní představují dvě nejvýznamnější oblasti: a) socio-demografické efekty, tj. vliv volebních pravidel na reprezentaci různých skupin (především způsob, jakým volební systém ovlivňuje reprezentaci žen); b) preferenční hlasování, ve kterém kandidáti získávají hlasy na základě svých osobních charakteristik a jednání, spíše než stranické příslušnosti.¹⁸ Potenciální reprezentace uvnitř strany přitom může být ovlivněna právě velikostí volebních obvodů, protože větší obvody umožňují reprezentaci menšin, v čemž může sehrát důležitou

¹⁶ Srov. Chytilík: *Zkoumání volebních systémů*, s. 53-57; Chytilík: *Volby 2004 a strategické účinky volebních systémů*, s. 13-16.

¹⁷ Srov. Lebeda, Tomáš (2001): *Hlavní proměnné proporčních volebních systémů*. Sociologický časopis XXXVII (4), s. 426-430.

¹⁸ Srov. Shugart: *Comparative Electoral Systems*, s. 45-50.

roli právě preferenční hlasování.¹⁹ Matland nicméně upozorňuje na skutečnost, že ani nárůst velikosti volebního obvodu nevede nutně k nárůstu zastoupení žen, protože tento předpoklad je spjat s velikostí strany (*party magnitude*). V případě malých stran lze totiž očekávat, že získají pouze omezený počet mandátů a jejich zástupci budou pocházet z nejvyšších míst kandidátky,²⁰ a zároveň s poklesem velikosti volebních obvodů budou mít tyto strany tendenci nominovat spíše zkušené mužské kandidáty na úkor žen.²¹

Pro zjištění vzájemné provázanosti velikosti volebního obvodu, jako základní úrovně výzkumu, a vybraných proměnných bude rovněž využito základní statistické metody – Pearsonova korelačního koeficientu (r).²² Z terminologického hlediska je nutné zdůraznit, že zkratka “M”, která je v politologické literatuře užívána pro označení velikosti volebního obvodu, je v následujícím textu používána pro označení jedné ze švédských stran, se kterou je tradičně spjata. Označení velikosti volebního obvodu bude naproti tomu vždy doplněno indexem. Velikost základních obvodů bude označena jako M_L (*district magnitude – lower tier*) a velikost obvodů po přidělení kompenzačních mandátů jako M_{CS} (*district magnitude – compensatory seats*).

Švédský stranický systém: základní charakteristika

Švédský stranicko-politický systém byl až do konce 80. let XX. století charakteristický vysokou neměnností a stálostí relevantních aktérů, kteří se v rámci tzv. skandinávského pětistranického modelu dokázali etablovat již na počátku 20. let.²³ Stupeň zamrznutí švédského stranického systému patřil podle Davida Artera mezi vůbec nejvyšší a ve srovnání s dalšími skandinávskými státy proběhlo jeho rozmrznutí později.²⁴ Charakter švédské stranické soutěže je současně do velké míry určován soutěží založenou na dvoublokovém

¹⁹ Srov. Marsh, Michael (1985): *The Voters Decide?: Preferential Voting in European List Systems*. European Journal of Political Research 13 (4), s. 374; Shugart: *Comparative Electoral Systems*, s. 41-44.

²⁰ Srov. Matland, Richard E. (2002): *Enhancing Women's Political Participation: Legislative Recruitment and Electoral Systems*. In: *Women in Parliament: Beyond Numbers*. Stockholm: International IDEA, s. 6-9.

²¹ Shugart: *Comparative Electoral Systems*, s. 45.

²² Pearsonův korelační koeficient představuje i přes některé své nedostatky (především značné ovlivnění koeficientu odlehými hodnotami) i nadále nejdůležitější míru síly vztahu dvou náhodných spojitých proměnných (srov. Hendl, Jan (2004): *Přehled statistických metod zpracování dat. Analýza a metaanalýza dat*. Praha: Portál, s. 243-246).

²³ Švédsko bylo nejtypičtějším případem tohoto modelu, zatímco v dalších zemích docházelo k různým obměnám jeho podoby (srov. Petersson, Olof (1994): *The Government and Politics of the Nordic Countries*. Stockholm: Fritzes, s. 40-42).

²⁴ Srov. Arter David (1999): *Scandinavian politics today*. Manchester – New York: Manchester University Press, s. 50-69.

uspořádání, v němž se o složení exekutivy rozhoduje ve volebním klání mezi blokem socialistických stran, který tvoří dlouhodobě dominantní Sociálnědemokratická dělnická strana (Socialdemokratiska Arbetare Partiet – SAP), Levicová strana (Vänsterpartiet – Vp) a Strana životního prostředí – Zelení (Miljöpartiet de gröna – MpG) a nesocialistickým blokem, jehož jádrem je Umírněná koaliční strana (Moderata Samlingspartiet – M) a mezi jeho další členy náleží Strana středu (Centerpartiet – C), Liberální lidová strana (Folkpartiet liberalerna – Fp) a Křesťanští demokraté (Kristdemokraterna – Kd).

Švédská stranicko-politická soutěž, pro niž měla od počátku XX. století rozhodující význam socio-ekonomická konfliktní linie,²⁵ se navíc i nadále odehrává uvnitř značně stabilního ideologického prostoru charakteristického silnými jednodimenzionálními tendencemi.²⁶ Ke změně podoby stranické soutěže nevedly ani pokusy Kd a MpG, kteří se pokusili narušit tradiční dvoublokovou soutěž. Kd usilovali o získání postu pivotální formace mezi oběma bloky od svého vzniku až do přelomu 80. a 90. let, kdy se připojili k nesocialistickému bloku.²⁷ Podobně skončila nezdarem i snaha MpG, která se po neúspěšném pokusu narušit jednodimenzionalitu pravo-levé stranické soutěže v první polovině 80. let, přiklonila k socialistickému bloku.²⁸

Mechanika volebního systému do Riksdagu

Volební systém pro volby švédského parlamentu vychází z pravidel poměrného zastoupení s kompenzačními mandáty. Právo předkládat kandidátní listiny mají politické strany, volební aliance politických stran a nezávislí kandidáti. K rozdělování 349 mandátů dochází na dvou úrovních. Větší část, konkrétně 310 mandátů, se přiděluje na úrovni 29 volebních obvodů, jejichž velikost se v současnosti (volby 2006) pohybuje v rozmezí 2–36 mandátů (průměrně 10,7), v závislosti na počtu voličů v daném obvodu; volební obvody se shodují se správním rozdělením země s výjimkou krajů (*län*) Stockholm, Skåne a Västra Götaland, které jsou rozděleny do 2, resp. 4 a 5 volebních obvodů.

Rozdělování mandátů na úrovni volebních obvodů se mohou účastnit politické

²⁵ Lane, Jan-Erik; Ersson, Svante (1996): *The Nordic Countries*. In: Colomer, Josep M. (ed.): *Political Institutions in Europe*. London – New York: Routledge, s. 258.

²⁶ Srov. Maškarinec, Pavel (2007): *Křesťanští demokraté. Analýza identity švédské relevantní křesťansko-demokratické strany*. Středoevropské politické studie IX (1), s. 64.

²⁷ Srov. Maškarinec: *Křesťanští demokraté*, s. 60.

²⁸ Kopeček, Lubomír (2005): *Skandinávie*. In: Strmiska, Maxmilián; Hloušek, Vít; Kopeček, Lubomír; Chytilík, Roman: *Politické strany moderní Evropy. Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, s. 189.

subjekty, které obdrží nejméně 4 % hlasů v rámci celé země nebo 12 % na úrovni volebního obvodu.²⁹ Pro přepočítání hlasů na mandáty na úrovni volebních obvodů je využíván modifikovaný dělitel Sainte-Laguë (číselná řada 1,4; 3; 5; 7;...). Při vlastním hlasování mají švédští voliči na výběr ze tří typů hlasovacích lístků: 1) stranické kandidátní listiny s předem určeným pořadím kandidátů, v rámci níž mohou uplatnit jeden preferenční hlas; 2) stranické kandidátní listiny bez uvedení jmen kandidátů; 3) prázdného hlasovacího lístku, na nějž mohou doplnit jméno politického subjektu či kandidáta. Volební systém současně připouští možnost sdružování kandidátek (*apparentement*). Ve švédském případě disponují kandidující subjekty možností předložit v jednom volebním obvodu několik kandidátních listin, případně jednu celostátní listinu, na nichž mohou být zapsáni titíž kandidáti, přičemž stejná osoba může kandidovat jak v rámci několika kandidátních listin na úrovni volebního obvodu, tak v několika obvodech současně, a vyloučena není ani kandidatura jedné osoby v rámci kandidátních listin různých politických subjektů. Pro získání mandátu na základě preferenčních hlasů stanoví volební zákon hranici alespoň 8 % těchto hlasů. V případě, že kandidát získá více než jeden mandát, obdrží mandát v obvodu, kde získal nejvíce preferenčních hlasů (ale nejméně 8 %), nebo obvodu, kde je umístěn na nejvyšším místě kandidátky. Druhé fáze přidělování 39 kompenzačních mandátů se následně účastní pouze politické subjekty, které překročí celostátní omezovací klauzuli ve výši 4 % a samotný proces probíhá následujícím způsobem. Na základě všech hlasů odevzdaných na úrovni volebních obvodů je vypočteno ideální rozdělení všech 349 mandátů v rámci celé země pomocí modifikovaného dělitele Sainte-Laguë a následné distribuce kompenzačních mandátů se účastní pouze subjekty, které na základě ideálního výpočtu získají více hlasů, než obdržely v obvodech.³⁰

Podoba kandidátních listin a stranické soutěže na úrovni volebních obvodů

Analýza švédské stranické soutěže na úrovni volebních obvodů staví před badatele několik obtíží. Nejdůležitější představuje možnost sdružování kandidátek, která vede k výraznému

²⁹ V průběhu XX. století se žádné straně nepodařilo 12% hranici na úrovni volebního obvodu překročit (Särilvik, Bo (2002): *Party and Electoral System in Sweden*. In: Grofman, Bernard; Lijphart, Arend (eds.): *The Evolution of Electoral and Party Systems in the Nordic Countries*. New York: Agathon Press, s. 253). V roce 2002 se této hranici nejvíce přiblížila Strana regionu Norrbotten (Norrbottenspartiet, NBP), která ve volebním obvodu Norrbotten obdržela 9,19 % hlasů. V roce 2006 získali Švédští demokraté (Sverigedemokraterna, SD) v obvodu Skane västra 7,13 % hlasů.

³⁰ Särilvik: *Party and Electoral System in Sweden*, s. 252-253, 260-261; The Election Act (2005:837).

nárůstu vstupních nákladů analýzy. Z tohoto důvodu se analýza stranické soutěže na úrovni volebních obvodů zaměří téměř výhradně na analýzu stranické soutěže parlamentních stran. Možnost tohoto řešení, lze současně ospravedlnit skutečností, že parlamentní strany jsou de facto jedinými subjekty, které se (jak bude ukázáno níže) plnohodnotně účastní politické soutěže na úrovni všech volebních obvodů. Současně nebude při analýze kandidátek na úrovni obvodů přihlíženo k tomu, zda některý z kandidátů kandidoval ve více obvodech.³¹

Pro volby do Riksdagu postavilo ve sledovaném období kandidátní listinu alespoň v jednom volebním obvodu celkem 30 politických subjektů v roce 1998, 76 v roce 2002 a 43 v roce 2006. Samostatné kandidátní listiny nicméně pro každý z 29 volebních obvodů podal, s výjimkou parlamentních stran (SAP, Vp, MpG, M, C, Fp, Kd), pouze jediný další subjekt – Červnová kandidátka (Junilistan – JL) a to pouze v roce 2006. Zbývající strany, které se v roce 2006 účastnily volební soutěže ve všech volebních obvodech,³² předložili voličům ve většině případů jedinou kandidátku pro celou zemi, v několika případech doplněnou kandidátními listinami v dalších obvodech, případně postavily sdružené kandidátky pro několik obvodů. U zbývajících subjektů se jednalo o subjekty, které kandidovaly pouze v minimálním počtu obvodů (nezřídka jediném) a v mnoha případech se jednalo o listiny s jediným kandidátem (tedy de facto nezávislé kandidáty), přičemž výrazný nárůst kandidujících subjektů v roce 2002 je způsoben právě skutečností, že za 38 kandidátkami podanými v obvodech Malmö kommun, Skåne västra, Skåne södra a Skåne norra och östra stála jediná osoba! Z celkového počtu kandidujících subjektů se tak v roce 1998 jednalo ve 2 případech o listiny nezávislých kandidátů, v roce 2002 dosáhl počet listin nezávislých 45 ze 75 a v roce 2006 9 ze 43 kandidujících subjektů.

---

³¹ Sdružování kandidátek a možnost jedné osoby kandidovat současně v několika volebních obvodech vede k tomu, že ani oficiální výstupy Švédského statistického úřadu (Statistiska centralbyran, SCB) neuvádí počty kandidátů jednotlivých stran na úrovni volebních obvodů.

³² SD, Feministická iniciativa (Feministiskt initiativ – FI), Pirátská strana (Piratpartiet – PP), Švédská zájmová strana důchodců (Sveriges Pensionärers Intresseparti – SPI).

Tabulka 3: Podoba kandidátních listin ve volbách 1998–2006

	1998	2002	2006
Celkový počet kandidujících subjektů	30	75	43
Počet kandidátních listin nezávislých kandidátů	2	45	10
Počet subjektů, které předložili samostatné kandidátní listiny ve všech obvodech	7	7	8
Počet subjektů, které předložili pouze jednu kandidátní listinu v celé zemi	9	9	19
Počet subjektů, které předložili jednu kandidátní listinu v celé zemi (s 5 a méně kandidáty)	0	5	9
Počet subjektů kandidujících v méně než 1/5 obvodech s méně než 10 kandidáty v daných obvodech (2006 max. 4 obvodech a max. 7 kandidáty)	9	45	6

Zdroj: SCB (<http://www.scb.se>); Valmyndigheten (<http://www.val.se>); vlastní výpočet

Z hlediska stranické soutěže na úrovni volebních obvodů představuje další otázku zjištění, zda odlišná velikost obvodů vybízí k odlišným formám stranické soutěže. Ve švédském případě lze konstatovat, že přestože volební zákon nestaví žádnou umělou překážku kandidatuře volebních aliancí, např. formou stupňující se klauzule, a v tomto ohledu tedy z pohledu stran generuje pobídky ke spojování ve snaze zdolat omezovací klauzuli, nevyužil této možnosti v letech 1998–2006 žádný z kandidujících subjektů, a to i přesto, že švédská forma sdružování kandidátek umožňuje stranám kandidovat ve volbách současně jak s vlastní kandidátkou, tak i ve volební alianci. Uvedení zjištění nicméně ve švédském případě nelze hodnotit jako projev nedostatečné strategické koordinace. Podpora neparlamentních subjektů, s výjimkou narůstající podpory SD, je pouze minimální, a spolupráce s těmito subjekty nepředstavuje pro parlamentní strany výraznější přínos.³³ V případě parlamentních stran navíc může sloužit jako strategický důvod, odmítající i potencionální možnost volební aliance s některým z neparlamentních subjektů (i v případě nárůstu jeho podpory), skutečnost že to byla právě volební aliance C a Kd, díky níž získali Kd v roce 1985 svůj první historický mandát.³⁴ Podle Kopečka se nicméně C tímto krokem dopustila z dlouhodobého hlediska strategické chyby, protože tím, že pomohla Kd ke vzestupu, si do budoucna vytvořila významnou konkurenci.³⁵ Tento precedens tedy může parlamentním stranám sloužit jako varování před nárůstem parlamentní konkurence. Jediný silnější neparlamentní subjekt, radikálně pravicový SD, pak, alespoň prozatím, nepředstavují, díky své historii a skutečnosti, že v ní působí osoby spojené s aktivitami v neonacistických organizacích,³⁶ potencionálního

³³ Výsledky nejsilnějších neparlamentních stran ve volbách 2006 byly následující: SD 2,75 %, FI 0,68 %, PP 0,63 %, SPI 0,52 % a JL 0,47 % hlasů. Detailní výsledky voleb ve volebních obvodech nabízí Přílohy 2-4.

³⁴ Srov. Maškarinec: *Křesťanští demokraté*, s. 60.

³⁵ Kopeček: *Skandinávie*, s. 189.

³⁶ Srov. Dočekalová, Pavla (2004): *Krajně pravicové strany ve Švédsku*. Acta Universitatis Palackianae

partnera jak pro parlamentní strany, tak ani pro některé další neparlamentní subjekty pro než by mohli sloužit jako potenciaální jádro, kolem něhož, by se mohly sdružit další subjekty ve snaze překonat omezovací klauzuli na celostátní úrovni, nebo přinejmenším na úrovni některého z obvodů.

Z hlediska celkového vývoje počtu kandidátů účastnících se voleb do Riksdagu můžeme zaznamenat stabilní hodnoty tohoto indikátoru.

Tabulka 4: Vývoj počtu kandidátů ve volbách 1994–2006

	1994	1998	2002	2006
Počet kandidátů – muži	3 262	3 012	3 072	3 311
Počet kandidátů – ženy	2 495	2 197	2 167	2 437
Počet kandidátů – celkem	5 757	5 209	5 239	5 478
Podíl žen na kandidátních listinách	43,3 %	42,2 %	41,4 %	44,5 %

Zdroj: SCB (<http://www.scb.se>)

Srovnání vývoje počtu kandidátů parlamentních stran v letech 2002 a 2006 nicméně ukazuje, že všechny strany mírně navýšily počet svých kandidátů. Nejvíce kandidátů v roce 2006 postavili Fp, Kd a SAP, zatímco v roce 2002 bylo pořadí neaktivnějších SAP, Fp a C. Nejméně kandidátů v obou volbách postavila nejmenší parlamentní strana MpG a překvapivě rovněž M, jako druhá nejsilnější švédská strana, se v obou volbách zařadila ke stranám s menším počtem kandidátů.

Tabulka 5: Vývoj počtu kandidátů parlamentních stran ve volbách 2002 a 2006

2006	SAP	M	C	Fp	Kd	Vp	MpG	Ostatní
Počet kandidátů – muži	363	434	402	463	408	328	279	634
Počet kandidátů – ženy	358	256	314	347	332	323	233	274
Počet kandidátů – celkem	721	690	716	810	740	651	512	908
Podíl žen na kandidátkách (%)	49,7	37,1	43,9	42,8	44,9	49,6	45,5	30,2
2002	SAP	M	C	Fp	Kd	Vp	MpG	Ostatní
Počet kandidátů – muži	358	397	400	414	400	323	255	525
Počet kandidátů – ženy	349	207	293	291	279	318	202	228
Počet kandidátů – celkem	707	604	693	705	679	641	457	753
Podíl žen na kandidátkách (%)	49,4	34,3	42,3	41,3	41,1	49,6	44,2	30,3

Zdroj: SCB (<http://www.scb.se>)

Dokonalost informace a ztracené hlasy

Významný faktor, který může výrazně působit na strategické možnosti voličů, představuje přístupnost dokonalé informace, na jejímž základě mohou voliči koordinovat své jednání takovým způsobem, aby v co nejvyšší míře maximalizovali svůj užitek. V teoretické rovině představuje jednu z možností maximalizace užitku strategická volba, která vede k opuštění beznadějných kandidátek (ve švédském případě těch bez šance na zdolání omezovací klauzule). Volby do Riksdagu lze charakterizovat jako případ voleb konaných v prostředí relativně velmi dokonalé informace (přinejmenším pro voliče parlamentních stran). To je na celostátní úrovni zajišťováno pravidelně publikovanými průzkumy veřejného mínění.³⁷ Dokonalost informace výrazně navyšuje skutečnost, že SCB provádí s půlroční periodicitou průzkumy preferencí rovněž na úrovni volebních obvodů.³⁸ Toto prostředí tedy voličům výrazně ulehčuje strategické jednání a umožňuje, aby opustili beznadějně kandidátky bez šance uspět.

Z hlediska celostátní úrovně nepřesáhl podíl ztracených hlasů ve volbách do Riksdagu v celé poválečné historii hranici 5 %, přičemž poté, co došlo v 90. letech ke stabilizaci stranického systému na počtu sedmi stran, dosáhla úroveň ztracených hlasů 2,26 % v roce 1994, 2,60 % v roce 1998 a 3,12 % v roce 2002. Pohled na celostátní úroveň by tedy nabízel hypotézu, že většina voličů představuje tzv. instrumentální voliče, kteří volí strategicky a opouští beznadějně kandidáty. Volby v roce 2006 nicméně naznačily možné narušení tohoto trendu. Úroveň ztracených hlasů dosáhla 5,67 %, tj. nejvyšší hodnoty v celém poválečném období³⁹ a odlišný obrázek lze pozorovat rovněž v případě, kdy opustíme holistickou perspektivu a sestoupíme na úroveň volebních obvodů.

Analýza ztracených hlasů na úrovni volebních obvodů a její potenciální důsledky pro stranickou soutěž ovšem vyžadují pracovat na dvou rovinách. Pokud bychom vycházeli pouze z roviny přidělování mandátů na úrovni volebních obvodů, zaznamenali bychom, s výjimkou čtyř největších obvodů, závažné koordinační problémy ve většině zbývajících. Pokud ovšem zahrneme do analýzy pouze ztracené hlasy, na jejichž základě nedokázaly strany získat v daném obvodu zastoupení ani po přidělení kompenzačních mandátů, situace se výrazně promění (viz Příloha 5). I po započtení kompenzačních mandátů lze nicméně identifikovat

³⁷ Viz Väljarbarometrar i Sverige: TEMO:s samt övriga undersökningsföretags publicerade mätningar.

³⁸ Viz SCB (2002): *Partisymptier i valkretsar, maj 2002*. Stockholm: Statistiska centralbyrån; SCB (2006): *Partisymptier i valkretsar, maj 2006*. Stockholm: Statistiska centralbyrån.

³⁹ Srov. Caramani: *The Societies of Europe*, s. 887-903; Särilvik: *Party and Electoral System in Sweden*, s. 230-231.

několik obvodů, kde docházelo v celém období k závažným koordinačním problémům. Mimo nejmenších obvodů (dvou až pětimandátových), kde lze s ohledem k nízkému počtu přidělovaných mandátů očekávat vyšší podíl ztracených hlasů, se jedná o několik obvodů s vyšším počtem přidělovaných mandátů (6–11, resp. 7–13 po započtení kompenzačních mandátů). Jako vysvětlení nárůstu ztracených hlasů lze nabídnout souběh dvou faktorů. Jednak setrvalý nárůst podpory SD v jižním Švédsku,⁴⁰ kde se nachází většina obvodů, kde byl zaznamenán nárůst počtu ztracených hlasů, znásobený neexistencí dokonalé informace pro voliče, kteří se neidentifikují s žádnou z parlamentních stran. Většina průzkumů stranických preferencí se totiž soustřeďuje výhradně na zjišťování preferencí parlamentních stran a zbývající strany uvádí pod hlavičkou “ostatní”; podobně průzkumy SCB na úrovni obvodů uvádějí pouze kategorii “ostatní”. V situaci, kdy ze 24 předvolebních průzkumů, které byly uveřejněny dva týdny před volbami 2006, byl v 16 zaznamenán počet hlasů pro neparlamentní strany vyšší než 4 % a v 8 případech vyšší než 5 % a současně tyto průzkumy pouze v menšině případů uváděly hlasy pro konkrétní neparlamentní subjekty, včetně SD, lze vyslovit hypotézu, že část voličů se v prostředí pro ně nedokonalé informace rozhodla k strategickému risku ve snaze napomoci SD ke vstupu na půdu parlamentu. Jistá nedokonalost informace tak mohla spolupůsobit na rozhodování voličů, i když ji zcela jistě nelze označit za jediný faktor stojící za existencí koordinačních problémů.

I přes výše zmíněné problémy v koordinaci voličů na úrovni některých obvodů lze z celkového hlediska konstatovat, že s nárůstem mandátů rozdělovaných na úrovni obvodu dochází ke snižování podílu ztracených hlasů. Pokud ve švédském případě započteme pouze základní mandáty, vidíme, že hodnota korelačního koeficientu dosáhla podstatné až velmi silné, resp. velmi silné korelace (-0,651 v roce 1998; -0,582 v roce 2002; -0,736 v roce 2006). Po započtení kompenzačních mandátů se korelace snižuje, nicméně i nadále dosahuje podstatné až velmi silné korelace (-0,541 v roce 1998; -0,578 v roce 2006), resp. střední až podstatné (-0,449 v roce 2002). Záporné hodnoty koeficientů pak potvrzují, že ve všech případech s nárůstem velikosti obvodu klesá podíl ztracených hlasů.

---

⁴⁰ V obvodech Malmö kommun, Skåne västra, Skåne södra a Skåne norra och östra se podpora SD ve volbách 2006 pohybovala od 4,96 % do 7,13 % hlasů (viz Příloha 2).

Tabulka 6: Korelace M_{it} a M_{cs} a ztracených hlasů – 1998, 2002, 2006 (r)⁴¹

	Ztracené hlasy na úrovni volebních obvodů		
	1998	2002	2006
M_{it}	-0,651	-0,582	-0,736
	Ztracené hlasy na úrovni volebních obvodů po započtení kompenzační mandátů		
	1998	2002	2006
M_{cs}	-0,541	-0,449	-0,578

Zdroj: Valmyndigheten (<http://www.val.se>); vlastní výpočet

Z hlediska stranické soutěže na úrovni obvodů představuje další otázku zjištění, zda výše ztracených hlasů představuje koordinační problémy také pro jednotlivé strany účastnící se volební soutěže na úrovni různě velkých volebních obvodů. V tomto případě musíme nabídnout dva do jisté míry protichůdné závěry. Existence kompenzačních mandátů vede k tomu, že pro menší strany není nezbytně nutné, aby překonaly 4% omezovací klauzuli na úrovni všech obvodů, ale “pouze” na celostátní úrovni, protože existence kompenzační složky menším stranám ve druhé fázi alokace mandátů zajistí téměř proporcionalní zastoupení na celostátní úrovni, což lze demonstrovat hodnotami indexu deformace, který u všech parlamentních stran dosahuje téměř dokonalé proporcionality.⁴²

Tabulka 7: Index deformace parlamentních stran ve volbách 1998–2006

	SAP	M	C	Fp	Kd	Vp	MpG
2006	1,06	1,06	1,06	1,05	1,04	1,08	1,04
2002	1,04	1,03	1,02	1,03	1,03	1,03	1,05
1998	1,03	1,02	1,01	1,03	1,02	1,03	1,02

Zdroj: Valmyndigheten (<http://www.val.se>); vlastní výpočet

Na druhé straně vede nárůst počtu ztracených hlasů na úrovni jednotlivých volebních obvodů k poklesu stran, které na této úrovni dokáží získat zastoupení; ve všech obvodech, kde byly v roce 2006 zaznamenány závažné koordinační problémy (viz Příloha 5), došlo zároveň k poklesu stran, které zde dokázaly získat zastoupení.

⁴¹ Korelace jsou významné na úrovni 0,01, resp. 0,05 v roce 2002 po započtení kompenzační mandátů.

⁴² $I = s_i / v_i$, kde s_i je podíl dané strany na celkovém počtu mandátů (v %) a v_i její podíl na celkovém počtu hlasů (v %). Je-li $I > 1$, je strana nadreprezentována, je-li $I < 1$, je podreprezentována a pokud $I = 1$, odpovídá její reprezentace dokonale podílu na hlasech.

Tabulka 8: Počet stran zastoupených na úrovni obvodů ve volbách 1998–2006

	Počet stran zastoupených na úrovni obvodu (po započtení kompenzačních mandátů)						
	7	6	5	4	3	2	1
2006	11	6	4	5	1	2	0
2002	12	10	3	3	0	0	1
1998	7	9	6	6	0	1	0

Zdroj: Valmyndigheten (<http://www.val.se>); vlastní výpočet

Toto konstatování vyvolává otázku, zda v případě, že by některá ze stávajících parlamentních stran nedokázala v delší časové řadě získávat mandáty ve větším počtu obvodů, nepřesune část voličů z těchto obvodů své hlasy jiným směrem. Tímto způsobem by stranická soutěž na úrovni obvodů mohla potenciálně vést až k nahrazení jedné ze stran zastoupených v parlamentu, případně dokonce rozšíření stávajícího počtu sedmi stran zastoupených v Riksdagu, a to zvláště v případě pokračování nebo dokonce zesílení trendu nárůstu ztracených hlasů. Značné přesuny hlasů mezi jednotlivými stranami ve volbách 1998–2006 (i na úrovni obvodů viz Přílohy 2-4) a fakt, že s výjimkou SAP a M (tj. dvou nejsilnějších stran) si téměř všechny zbývající strany pravidelně vyměňují pořadí ve volbách, nabízí přinejmenším potenciál pro tuto možnost, i když prozatím se tento scénář nenaplnil, a to ani přesto, že např. MpG pravidelně získává zastoupení v pouze polovině volebních obvodů.

Tabulka 9: Výsledky voleb v letech 1998–2006 (strany, které získaly parlamentní zastoupení)⁴³

Strana	2006			2002			1998		
	Hlasy	% hlasů	Mandáty	Hlasy	% hlasů	Mandáty	Hlasy	% hlasů	Mandáty
SAP	1 942 625	34,99	130 (1)	2 113 560	39,85	144 (2)	1 914 426	36,38	131 (1)
M	1 456 014	26,23	97 (4)	809 041	15,26	55 (5)	1 204 926	22,90	82 (5)
C	437 389	7,88	29 (2)	328 428	6,19	22 (6)	269 762	5,12	18 (8)
Fp	418 395	7,54	28 (6)	710 312	13,39	48 (4)	248 076	4,71	17 (10)
Kd	365 998	6,59	24 (7)	485 235	9,15	33 (4)	619 046	11,76	42 (4)
Vp	324 722	5,85	22 (9)	444 854	8,39	30 (7)	631 011	11,99	43 (0)
MpG	291 121	5,24	19 (10)	246 392	4,65	17 (11)	236 699	4,49	16 (11)
Další	315 014	5,67	0	165 390	3,12	0	137 176	2,60	0
Celkem	5 551 278	100,00	349 (39)	5 303 212	100,00	349 (39)	5 261 122	100,00	349 (39)

Zdroj: Valmyndigheten (<http://www.val.se>)

⁴³ V závorce je uveden počet kompenzačních mandátů získaných danou politickou stranou.

Tabulka 10: Počet obvodů, ve kterých nedokázaly parlamentní strany získat zastoupení ve volbách 1998–2006

	SAP	M	C	Fp	Kd	Vp	MpG
2006	0	0	3	7	8	10	15
2002	0	1	7	2	3	4	14
1998	0	0	11	15	2	1	15

Zdroj: Valmyndigheten (<http://www.val.se>); vlastní výpočet

Potenciální hrozbu pro menší strany zesiluje i skutečnost, že se jedna z nich (ne vždy stejná) téměř pravidelně pohybuje na hranici omezovací klauzule a úbytek hlasů v několika obvodech by tak právě v případě MpG, jejíž preference se před volbami 2002 a 2006 pohybovaly podle průzkumů některých agentur těsně nad 4% hranicí,⁴⁴ mohl ohrozit její zastoupení na úkor dalších stran, případně zcela nového subjektu. Zisk 2,93 % hlasů SD v roce 2006 a fakt, že SD překonali v 5 obvodech 4% hranici a v dalších 12 se těsně přiblížili nebo překročili 3% hranici, nevylučuje ani tuto možnost, zvláště v případě, že se SD podaří dále posilovat svou podporu. Tomu by po úspěchu strany v místních volbách 2006 mohl napomoci i potenciální úspěch SD ve volbách do EP 2009.⁴⁵

Uplatňování ordinálních preferencí

Další z možností analýzy stranické soutěže na úrovni volebních obvodů a jejích zpětných efektů do vnitrostranické dimenze představuje rozsah využití preferenčního hlasování. Volby do Riksdagu se při použití Farrellovy typologie řadí mezi systémy s listinnou podobou hlasování a slabě ordinálním rozsahem hlasování. Další autoři označují švédský volební systém jako formálně preferenční systém kandidátní listiny (*formally preferential list systems*),⁴⁶ resp. volební systém uspořádané kandidátní listiny (*ordered list*).⁴⁷ Ve volbách mohou švédští voliči udělit jeden preferenční hlas a tím zpětně působit na vnitrostranickou dimenzi stranické soutěže na úrovni volebních obvodů.

⁴⁴ Srov. Völjarbarometrar i Sveriges.

⁴⁵ V současnosti se na této hranici pohybují Kd, jejichž preference za období únor – duben a červen 2008 nepřesáhly hranici 5 % a současně preference SD překročily poprvé v historii čtyřprocentní hranici nutnou pro vstup na půdu Riksdagu. Preference SD v červnu 2008 dosáhly 4,2 % (SIFO (2008): *Völjarbarometern April-Juni 2008*. Stockholm: SIFO Research International).

⁴⁶ Mitchell, Paul (2000): *Voters and their representatives: Electoral Institutions and delegation in parliamentary democracies*. European Journal of Political Research 37 (3), s. 341.

⁴⁷ Farrell, David M.; McAllister, Ian (2006): *Voter satisfaction and electoral systems: Does preferential voting in candidate-centred systems make a difference?* European Journal of Political Research 45 (5), s. 729.

Celkový pohled na vývoj preferenčního hlasování ukazuje zřetelný trend poklesu ochoty voličů využívat strategické možnosti, jež jim volební systém nabízí. Zatímco v roce 1998 využila této možnosti téměř 1/3 voličů, obě následující volební klání zaznamenala pokles v počtu odevzdaných preferenčních hlasů, až na úroveň přibližující se 1/5 hlasů v roce 2006. Analogicky došlo k poklesu kandidátů, kteří dokázali získat poslanecký mandát díky preferenčním hlasům. Přestože totiž hranici 8 % preferenčních hlasů pro postup na kandidátní listině překonala téměř 1/4 kandidátů ve volbách 1998 a 2002 a přes 16 % v roce 2006, ve skutečnosti získalo mandát na základě preferenčních hlasů pouze 12 kandidátů v roce 1998, 10 v roce 2002 a 6 v roce 2006. Velkou část preferenčních hlasů obdrželi v mnoha případech kandidáti na volitelných místech kandidátky, případně přímo její lídři.⁴⁸

Tabulka 11: Uplatňování ordinálních preferencí ve volbách 1998–2006 (celostátní úroveň)

	Celkový počet mandátů	% preferenčních hlasů	Kandidáti, kteří překonali hranici 8 % preferenčních hlasů	% kandidátů, kteří překonali hranici 8 % preferenčních hlasů	Kandidáti zvolení díky preferenčním hlasům	% kandidátů zvolených díky preferenčním hlasům
1998	349	29,9	87	24,9	12	3,44
2002	349	26,0	86	24,6	10	2,87
2006	349	22,2	57	16,3	6	1,72

Zdroj: SCB (<http://www.scb.se>); Valmyndigheten (<http://www.val.se>); vlastní výpočet

Analýza stranické soutěže rovněž ukazuje, že voliči jednotlivých stran nevyužívají strategických možností, které jim volební systém nabízí, stejnou měrou. Nejvýraznější snaha využívat ordinálních možností uvnitř kandidátek byla patrná zejména u voličů C a Kd, zatímco nejméně aktivity v tomto ohledu vykazali voliči SAP. Postupný pokles preferenčního hlasování se nicméně projevil i u C a Kd. Zatímco ještě v roce 1998 byl rozdíl v hodnotě preferenčních hlasů mezi C a SAP 15,2 % v roce 2006 poklesl na 5,1 %.

⁴⁸ Např. ve volbách 2006 připadlo 36,5 % preferenčních hlasů lídrům kandidátek (SCB; Valmyndigheten).

Tabulka 12: Uplatňování ordinálních preferencí ve vnitrostranické dimenzi (celostátní úroveň) 2006

Strana	Zvolených kandidátů celkem	% preferenčních hlasů	Kandidáti, kteří překonali hranici 8 % pref. hlasů	Kandidáti zvolení díky pref. hlasům	% kandidátů zvolených díky pref. hlasům
SAP	130	20,7	6	0	0
M	97	22,1	12	1	1,03
C	29	25,8	15	2	6,90
Fp	28	21,2	7	1	3,57
Kd	24	24,3	12	2	8,33
Vp	22	21,6	3	0	0
MpG	19	21,5	2	0	0
Celkem	349	22,2	57	6	1,72

Zdroj: Valmyndigheten (<http://www.val.se>); vlastní výpočet**Tabulka 13:** Uplatňování ordinálních preferencí ve vnitrostranické dimenzi (celostátní úroveň) 2002

Strana	Zvolených kandidátů celkem	% preferenčních hlasů	Kandidáti, kteří překonali hranici 8 % pref. hlasů	Kandidáti zvolení díky pref. hlasům	% kandidátů zvolených díky pref. hlasům
SAP	144	23,7	13	1	0,69
M	55	27,4	18	4	7,27
Fp	48	23,4	11	0	0
Kd	33	30,1	12	0	0
Vp	30	27,6	9	2	6,67
C	22	33,3	18	2	9,09
MpG	17	27,0	5	1	5,88
Celkem	349	26,0	86	10	2,87

Zdroj: Valmyndigheten (<http://www.val.se>); vlastní výpočet**Tabulka 14:** Uplatňování ordinálních preferencí ve vnitrostranické dimenzi (celostátní úroveň) 1998

Strana	Zvolených kandidátů celkem	% preferenčních hlasů	Kandidáti, kteří překonali hranici 8 % pref. hlasů	Kandidáti zvolení díky pref. hlasům	% kandidátů zvolených díky pref. hlasům
SAP	131	26,1	13	0	0
M	82	30,2	23	1	1,22
Vp	43	27,2	12	1	2,32
Kd	42	38,3	3	1	2,38
C	18	41,3	18	4	22,22
Fp	17	34,2	14	3	17,65
MpG	16	27,2	4	2	12,50
Celkem	349	29,9	87	12	3,44

Zdroj: SCB (<http://www.scb.se>); vlastní výpočet

Odlišnosti lze pozorovat i na úrovni volebních obvodů. I zde se ovšem lze setkat, podobně jako na celostátní úrovni, se snižováním rozdílu odevzdaných preferenčních hlasů na úrovni jednotlivých obvodů. Zatímco v roce 1998 se dal pozorovat jistý vztah mezi těmito

proměnnými – nejvíce preferenčních hlasů odevzdali voliči ve dvou nejmenších obvodech Gotland a Jämtland (39,5 %, resp. 38,5 %) a nejméně v největším obvodu Stockholms län (20,6 %) – v roce 2006 si na jedné straně Gotland a Jämtland udrželi postavení obvodů, kde voliči využili v nejvyšší možné míře svých ordinálních preferencí (33,7 %, resp. 29,3 %), ale na druhé straně, tj. v obvodech s nejmenším počtem preferenčních hlasů, se neumístil ani jeden ze tří největších obvodů, přičemž dva z nich (Göteborgs kommun a Stockholms kommun) překonali celostátní úroveň preferenčních hlasů a třetí (Stockholms län) se jí také výrazně přiblížil (viz Příloha 6). Současně se snížil i rozdíl ordinálních preferencí mezi obvody Gotland a Stockholms län z 18,9 % v roce 1998 na 12,9 % v roce 2006. Předešlé zjištění potvrzuje, pomocí korelační analýzy, hledaná závislost mezi velikostí volebního obvodu a užitím ordinálních možností hlasování voliči. Ve všech volbách byla zaznamenána střední až podstatná hodnota korelačního koeficientu, nicméně zatímco v roce 1998 dosáhla hodnota koeficientu -0,478, v roce 2006 se tato hodnota snížila až na -0,332, čímž se přiblížila hodnotě, kdy by musela být označena jako nízká až střední, a i hodnota korelačního koeficientu tak potvrzuje snižující se důležitost velikosti volebního obvodu ve vztahu ke strategickému chování voličů a jeho důsledků pro stranickou soutěž na úrovni obvodů.

Tabulka 15: Korelace M_{it} a uplatnění ordinálních preferencí na úrovni obvodů – 1998, 2002, 2006 (r)⁴⁹

	1998	2002	2006
M_{it}	-0,478	-0,373	-0,332

Zdroj: SCB (<http://www.scb.se>); vlastní výpočet

Detailní pohled na uplatňování preferenčních hlasů pro parlamentní strany ve volbách 2006 na úrovni obvodů (viz Příloha 7) ukazuje, že voliči jednotlivých stran přistupují k této možnosti odlišným způsobem. Za zmínku stojí především C, u níž byla nalezena podstatná až velmi silná hodnota korelačního koeficientu (-0,619), zatímco v případě dalších stran dosáhla hodnota korelace střední až podstatné (Kd, Fp), resp. nízké až střední (MpG, SAP, M a Vp).

Tabulka 16: Korelace M_{it} a ordinálních preferencí na úrovni obvodů pro parlamentní strany – 2006 (r)⁵⁰

	SAP	M	C	Fp	Kd	Vp	MpG
M_{it}	-0,183	-0,145	-0,619	-0,354	-0,379	-0,114	-0,296

Zdroj: Valmyndigheten (<http://www.val.se>); vlastní výpočet

⁴⁹ Korelace jsou statisticky významné na úrovni 0,01 (1998), resp. 0,05 (2002). Korelace v roce 2006 není statisticky významná.

⁵⁰ Korelace jsou statisticky významné na úrovni 0,01 (C), resp. 0,05 (Kd). Zbylé korelace nejsou statisticky významné.

Nicméně i v případě C je třeba mít na paměti, že použitý korelační koeficient je značně ovlivněn odlehlými hodnotami. Kandidáti C obdrželi nejméně preferenčních hlasů ve dvou největších obvodech Stockholms kommun a Stockholms län (15,2 %, resp. 12,2 %), tedy obvodech, kde strana tradičně disponuje velice slabou podporou – což může být stejně důležitý (nebo i převažující) faktor ovlivňující míru uplatnění ordinálních preferencí voliči jako velikost volebního obvodu – a naopak nejvíce preferenčních hlasů v nejmenším obvodu Gotland (52,9 %), kde se rozdělují pouhé dva mandáty a C zde de facto nemá šanci na získání mandátu. Rozdíl mezi nejnižším a nejvyšším počtem preferenčních hlasů v případě C dosáhl 40,7 %, zatímco u dalších stran se pohyboval od 10,6 % do 20,0 % (SAP, resp. MpG).

Pokud se pokusíme odpovědět na otázku po obvodech, v nichž ve volbách 2006 kandidáti získali mandáty na základě preferenčních hlasů a jejich původním postavení na kandidátních listinách, vidíme, že se jednalo o dvoumandátový Gotland (M), pětimandátový Jämtland (C), desetimandátovou Dalarnu (Kd), jedenáctimandátový Jönköping (C) a Uppsalu (Fp) a sedmnáctimandátový Göteborgs kommun (Kd); v předešlých volbách obdrželi mandáty na základě preferenčních hlasů kandidáti v pěti až jedenáctimandátových obvodech (2002), resp. dvou až dvanáctimandátových (1998).⁵¹ Z hlediska původního umístění kandidátů se ve volbách 2006 jednalo o kandidáty, kteří byli ve čtyřech případech na druhém a dvou případech na třetím místě kandidátky. Podobně i v předešlých volbách se jednalo ve většině případů o kandidáty umístěné na nejvyšších místech kandidátky, s jedinými dvěma výjimkami, kdy se podařilo v roce 1998 jednomu z kandidátů postoupit z šestého a v roce 2002 dokonce z desátého místa kandidátky.

Velikost volebních obvodů tedy, jak bylo ukázáno výše, nepředstavuje podle našeho názoru faktor, který by výrazně determinoval strategické chování voličů ve směru uplatňování ordinálních preferencí. Současně je ovšem nutné zmínit skutečnost, že přestože preferenční hlasování nedokázalo prozatím získat vyšší význam pro stranickou soutěž na úrovni volebních obvodů, prokázalo se (i když zatím pouze v omezené míře), že švédský volební systém generuje jisté pobídky, ke koordinaci strategií mezi kandidáty a voliči, což lze demonstrovat na příkladu C, u níž podíl kandidátů zvolených díky preferenčním hlasům dosáhl 22,22 % v roce 1998, 9,09 % v roce 2002 a 6,90 % v roce 2006.

Volební účast

Jedním z ukazatelů volebního chování, který může výrazně působit na výstupy volebního systému a tím následně ovlivňovat podobu stranické soutěže, je i volební účast. Volby do Riksdagu se z historického hlediska vyznačují tradičně vysokou účastí. Průměrná volební účast v celém poválečném období (1948–2006) dosáhla 85,48 %, přičemž od roku 1960 její výše nikdy nepoklesla pod hranici 80 %.⁵¹ Nad touto hranicí se volební účast pohybovala i v námi sledovaném období (81,39 % v roce 1998, 80,11 % v roce 2002 a 81,99 % v roce 2006). Pokud sestoupíme na úroveň volebních obvodů, zajímá nás především zjištění, zda lze lokalizovat určité oblasti charakteristické opakovanou (dlouhodobou) volební neúčastí. Volební účast na úrovni obvodů se pohybovala v rozmezí 77,29–83,70 % v roce 1998, 76,06–82,56 % v roce 2002 a 77,56–84,55 % v roce 2006 a v žádném obvodu se tedy výrazněji nevychýlila od hodnot zaznamenaných na celostátní úrovni. Pokud se pokusíme sledovat vztah mezi velikostí volebního obvodu a volební účastí (viz Příloha 8), ukazuje se, že ve Švédsku nelze potvrdit hypotézu, že s poklesem/nárůstem velikosti volebního obvodu dochází k podobnému vývoji volební účasti ať už v pozitivním nebo negativním směru. Detailní pohled na voličskou účast ve volbách 2006 ukazuje, že na jedné straně 3 ze 4 největších obvodů zaznamenali volební účast nad celostátní úrovní (Stockholms län 82,93%, Stockholms kommun 82,42 %, Östergötland 83,35%), nicméně podobně překonalo celostátní úroveň volební účasti i několik nejmenších obvodů (např. Blekinge 83,08 %, Kronoberg 82,84 %), zatímco třetí největší obvod Göteborgs kommun zaznamenal volební účast pod celostátní úrovní (79,54 %). Rozdíl mezi největším (Stockholm kommun) a nejmenším (Gotland) volebním obvodem současně poklesl z 2,27 % v roce 1998 na 1,57 % v roce 2006, přičemž Gotland v žádných ze sledovaných voleb nedosáhl nejnižší voličské účasti. Skutečnost, že mezi velikostí volebního obvodu a volební účastí na úrovni volebních obvodů neexistuje vzájemná závislost, potvrzuje i hodnota korelačního koeficientu. V žádných ze sledovaných voleb nebyla zaznamenána významnější hodnota korelace mezi těmito proměnnými. Při pohledu na volební účast jako faktor, který může potenciálně skrze výstupy voleb zpětně působit na stranickou soutěž na úrovni jednotlivých volebních obvodů, tak strany musí ve své strategii zohledňovat jiné faktory, než představuje velikost volebního obvodu.

⁵¹ SCB; Valmyndigheten.

⁵² Srov. Caramani: *The Societies of Europe*, s. 880-903; Särlvik: *Party and Electoral System in Sweden*, s. 230-231.

Tabulka 17: Korelace M_{it} a volební účastí na úrovni obvodů – 1998, 2002, 2006 (r)⁵³

	1998	2002	2006
M_{it}	0,063	0,118	0,147

Zdroj: SCB (<http://www.scb.se>); Valmyndigheten (<http://www.val.se>); vlastní výpočet

Stranická soutěž a její vliv na politickou reprezentaci žen

Pokud se zaměříme na otázku zastoupení žen na kandidátních listinách parlamentních stran, lze pozorovat vysokou míru jejich zastoupení, které s výjimkou M přesahuje hranici 40 % (viz Tabulka 5). Zatímco ovšem v případě levicových stran (SAP, Vp a MpG) je vysoká míra zastoupení žen dána tím, že tyto strany mají zavedeny již od 90. let kvóty zaručující ženám 50% zastoupení na kandidátkách, v případě pravicových stran (M, C, Fp, Kd), které formulují potřebu nárůstu ženských kandidátek spíše v termínech stranických cílů než kvót⁵⁴ se jedná spíše o důsledek procesu “nakažení” (*contagion*), kdy strany přebírají politiky iniciované ostatními politickými stranami.⁵⁵

Vysoký podíl žen na kandidátních listinách nicméně nevypovídá nic o tom, na jakých místech kandidátních listin jsou ženské kandidátky umístěny, a jaká je tedy reálná možnost jejich úspěchu. V našem případě nás zajímá především to, zda velikost volebního obvodu hraje roli v případě umístění žen na předních místech kandidátních listin. Důležitost této otázky narůstá především v případě menších stran, které ve většině obvodů získávají pouze jediný mandát a jejich strategie jim tedy velí nominovat kandidáta nej přijatelnějšího pro co nejširší skupiny voličů.

Detailní pohled na kandidátní listiny parlamentních stran ve volbách 2006 ukazuje, že počet kandidátních listin, na nichž ženy obsadily první místo, neklesl u žádné z parlamentních stran pod hranici 1/3 obvodů (MpG nominovala ženy na první místo kandidátky ve více než 1/2 a Vp dokonce ve více než 2/3 obvodů). Všechny strany současně obsadily ženami druhé místo kandidátní listiny ve více než 1/2 obvodů. I zde, stejně jako v předchozím případě, dominovala Vp s 19 ženami na druhém místě kandidátky, přičemž Vp současně nasadila v 10 obvodech ženy na první dvě místa kandidátky a v žádném z obvodů nechyběla žena na prvních dvou místech její kandidátky. Podobně nechyběly ženské kandidátky na prvních dvou

⁵³ Korelace nejsou statisticky významné.

⁵⁴ Freidenvall, Lenita (2003): *Women's Political Representation and Gender Quotas - the Swedish Case*. Working Paper Series 2003:2. Stockholm: Stockholm University, s. 11-12.

⁵⁵ Blíže k procesu “nakažení” viz Matland: *Enhancing Women's Political Participation*, s. 7-8; Freidenvall: *Women's Political Representation and Gender Quotas*, s. 5-6.

místech v žádném z obvodů ani na kandidátkách MpG a SAP (v jejím případě se ovšem jedná o důsledek tzv. zipového systému). Na opačný konec se zařadila nejsilnější pravicová formace. M umístila ženské kandidátky na první místo pouze v 10 obvodech (navíc v čele celostátní kandidátky M stál také muž, předseda strany Fredrik Reinfeldt) a v dalších 5 obvodech nebyly ženské kandidátky umístěny ani na prvním nebo druhém místě listiny v daném obvodu. Tento fakt pouze dále dokládá základní zjištění, že M nominovala nejméně ženských kandidátek ze všech parlamentních stran.

Tabulka 18: Umístění žen na kandidátních listinách ve volbách 2006

	SAP	M	C	Fp	Kd	Vp	MpG
Ženy na 1. místě listiny	12	10	11	13	12	20	15
Ženy na 2. místě listiny	17	16	17	17	16	19	15
Ženy na 1. a 2. místě listiny	0	2	3	2	3	10	1
Kandidátky bez žen na 1. nebo 2. místě listiny	0	5	4	1	4	0	0
Průměrný počet žen na 1. – 6. místě listiny	3,00	2,62	2,79	2,93	2,83	3,38	3,00
Podíl žen na kandidátních listinách (%)	49,7	37,1	43,9	42,8	44,9	49,6	45,5
Podíl žen zvolených do parlamentu (%)	50,0	43,3	37,9	50,0	37,5	63,6	52,6

Zdroj: SCB (<http://www.scb.se>)

Pokud při analýze sestoupíme na úroveň volebních obvodů, jejichž velikost je považována za jeden z nejdůležitějších faktorů ovlivňujících zastoupení žen, ukáže se, že ve švédském případě nelze konstatovat, že by s poklesem velikosti obvodů docházelo k poklesu žen zastoupených na nejvyšších místech kandidátek parlamentních stran, a to ani v případě menších stran (viz Příloha 9). Současně nelze identifikovat ani jednoznačný vzorec, společný těmto stranám na úrovni většiny obvodů. Ve všech nejmenších obvodech (dvou až šestimandátových) byly zaznamenány ženy jako lídři kandidátek různých stran, s jedinou výjimkou C, jejíž kandidátky v nejmenších obvodech vedli výhradně muži. Předěšlé konstatování tak do jisté míry odpovídělo i na závěrečnou otázku. Vysoké postavení žen na kandidátních listinách většiny stran, bez ohledu na velikost volebního obvodu, se projevuje i na podílu mandátů, získaných ženami v jednotlivých obvodech (viz Příloha 10) a i hledaný vztah mezi velikostí volebního obvodu a podílem žen, které zde získaly zastoupení, dosahuje nízké až střední hodnoty a s postupným nárůstem zastoupení žen má tendenci dále klesat.

Tabulka 19: Korelace M_{cs} a podílů mandátů žen na úrovni obvodů – 1998, 2002, 2006 (r) ⁵⁶

	1998	2002	2006
M_{cs}	0,282	0,265	0,228

Zdroj: SCB (<http://www.scb.se>); vlastní výpočet

Závěr

Prezentovaný příspěvek zaměřený na analýzu strategických účinků švédského volebního systému a jejich vlivu na podobu stranické soutěže na úrovni různě velkých volebních obvodů je svým záběrem bezpochyby skromný, nicméně i přes svou obsahovou a rozsahovou omezenost, nabízí několik zjištění. První, představuje zjištění týkající se podoby kandidátních listin a formy stranické soutěže. V tomto ohledu lze konstatovat, že bez ohledu na velikost volebního obvodu představují parlamentní strany jediné subjekty, které se plnohodnotně účastní soutěže na úrovni všech volebních obvodů. Jako vysvětlení omezené participace mimoparlamentních subjektů lze mimo stabilního ideologického prostoru charakteristického silnými jednodimenzionálními tendencemi, který do velké míry zamezuje prosazení nových aktérů,⁵⁷ uvést i skutečnost, že podle zákona mají přístup na televizní obrazovku v době volební kampaně pouze strany, které jsou na základě předchozích voleb zastoupeny v parlamentu⁵⁸ a současně mají právo na bezplatné vytištění hlasovacích lístků pouze strany, které v minulých nebo právě uskutečněných volbách obdrží více než 1 % hlasů.⁵⁹ I přes to, že volební zákon neklade vyšší náklady kandidatury volebních aliancí nebyl ve sledovaném období zaznamenán ani jediný případ společné kandidatury. Naproti tomu švédské strany, především pravicové, využívají další pobídky, již generuje volební systém, a to sdružování kandidátek.⁶⁰ Tato strategie, kdy strany staví celostátní kandidátky v čele s populárními předsedy stran, případně kandidují tyto osoby do čela kandidátek v několika obvodech,⁶¹

⁵⁶ Korelace nejsou statisticky významné.

⁵⁷ Maškarinec: *Křesťanští demokraté*, s. 64.

⁵⁸ Říchová, Blanka (1999): *Švédské království*. In: Říchová, Blanka a kol.: *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, s. 214.

⁵⁹ The Election Act (2005:837).

⁶⁰ V minulosti byl *apparentement* švédskými politickými stranami využíván jako nástroj pro řešení vnitrostranických konfliktů, v případě sporu o otázku obsazení "bezpečných" míst na kandidátních listinách (Särilvik, Bo (1983): *Scandinavia*. In: Bogdanor, Vernon; Butler, David (eds.): *Democracy and Elections*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 134).

⁶¹ Např. v roce 1998 předložili Kd mimo samostatné kandidátní listiny v každém z obvodů dvě další celostátní listiny, přičemž mimořádně populární předseda strany Alf Svensson (srov. Maškarinec: *Křesťanští demokraté*, s. 60-62) stál v čele jedné z nich a ve všech obvodech vysoce překonal hranici 8 % preferenčních hlasů (srov. Personröster riksdagsvalet 1998). V roce 2002 pak Svensson vedl kandidátní listiny v 8 obvodech a v každém z nich překonal hranici 8 % preferenčních hlasů (srov. SCB (2003): *Allmänna valen 2002. Del 1 Riksdagen den 15 september 2002*. Stockholm: Statistiska centralbyrån, s. 271-287). Podobně v roce 2006 stál v čele celostátní kandidátky M předseda strany Fredrik Reinfeldt.

nicméně současně vede k poklesu důležitosti stranické soutěže na úrovni obvodů. Pro švédskou stranickou soutěž přitom ani v minulosti nebyla charakteristická výraznější vnitrostranická soutěž mezi kandidáty, protože volební kampaně byly organizovány a financovány stranami.⁶² Pokračující nárůst významu stranických lídrů pro stranickou soutěž lze současně demonstrovat nárůstem pozornosti médií i stranické kampaně koncentrované ve stále větší míře na stranické lídry.⁶³

Druhé zjištění představuje skutečnost, že odlišná velikost volebních obvodů nemá výraznější vliv na dosaženou volební účast a nepředstavuje tedy faktor, který by mohl zpětně působit na stranickou soutěž na úrovni obvodů. Švédští voliči využívají pouze v omezené míře možnost tzv. strategického ústupu a strany tak musí ve své strategii zohledňovat jiné faktory, než představuje velikost volebního obvodu. Např. v roce 1998 poklesla volební účast nejvíce v obvodech s vysokou nezaměstnaností a početnými imigrantskými komunitami.⁶⁴

Podobně jako v případě volební účasti ani v případě zastoupení žen nepředstavuje velikost volebního obvodu faktor, který by ovlivňoval počet a pořadí žen na kandidátních listinách a následně jejich zastoupení na půdě Riksdagu. Větší vliv tak lze jednoznačně připsat dalším intervenujícím faktorům, především vlivu politické kultury, která ve švédském případě upřednostňuje náklonnost společnosti k genderové rovnosti.

V případě strategického jednání, které by voliče mělo vést k opuštění beznadějných kandidátek, se i přes nalezenou souvislost s velikostí volebního obvodu ukazuje, že zatímco u nejmenších a největších obvodů nelze mít o této závislosti pochyby, v případě obvodů, jejichž velikost se z obou stran blíží k průměrné velikosti, začínají hrát důležitější roli další faktory, mezi nimiž lze zmínit i prostředí, v němž voliči nedisponují naprosto dokonalou informací, nicméně rozhodující faktor představuje podle našeho názoru spíše přítomnost voličů, kteří hledají odlišné alternativy, než nabízejí etablované parlamentní strany. Současný nárůst ztracených hlasů a podpory SD ve volbách 2006 přitom naznačuje, že nemusí být daleko doba, kdy SD rozšíří počet parlamentních stran a z pohledu roku 2006 chybné strategické jednání voličů se v delší časové řadě ukáže jako strategické "vítězství".

Závěrečnou otázku představuje zhodnocení preferenčního hlasování. Zde byl identifikován silný trend uplatňování ordinálních preferencí pro nejvýše umístěné kandidáty (např. ve volbách 2006 připadlo 36,5 % preferenčních hlasů lídrům kandidátek). Druhý trend ukazuje na pokles důležitosti, jež voliči přikládají preferenčnímu hlasování, což se projevilo i

⁶² Särilvik: *Party and Electoral System in Sweden*, s. 262.

⁶³ Srov. Möller, Tommy (1999): *The Swedish Election 1998: A Protest Vote and the Birth of a New Political Landscape*. Scandinavian Political Studies 22 (3), s. 268.

⁶⁴ Möller: *The Swedish Election 1998*, s. 273.

ve snižování rozdílu mezi voliči jednotlivých stran.⁶⁵ Rovněž velikost volebních obvodů nepředstavuje podle našeho názoru faktor, který by výrazně determinoval strategické chování voličů ve směru uplatňování ordinálních preferencí. Z hlediska stranické soutěže tedy preferenční hlasování nedokázalo získat větší význam a výrazněji ovlivnit podobu stranické soutěže, jak z celostátního hlediska, tak ani ve stranické soutěži na úrovni různě velkých volebních obvodů. Přestože tedy volební systém generuje jisté pobídky a strategické možnosti, jejichž využitím by voliči mohli zpětně působit do vnitrostranické dimenze stranické soutěže na úrovni jednotlivých obvodů, zůstal tento potenciál dosud z velké části nenaplněn. Prozatím tak možnost strategické volby, jíž voličům volební systém nabízí, nedokázala převážet extrémně stranicky-dominantní formu švédské politické kultury a nenaplnily se předpovědi, že s postupem času a internalizací nových pravidel voliči dojde k oslabení výjimečně stranicky soustředěné švédské politické kultury a kandidáti politických stran budou namísto své strany nabízet voličům spíše svou vlastní osobu.⁶⁶ Lze tak vyslovit hypotézu, že ve společnosti zůstává i nadále přítomen názor, že volba individuálních kandidátů je cizí švédské politické kultuře, názor, který byl rozšířen již při prvním využití preferenčního hlasování v roce 1998.⁶⁷ Již ve volbách 1998 přitom preferenční hlasování přineslo několik pozitivních efektů. Do volební kampaně se aktivně zapojilo mnohem více kandidátů než dříve. I nadále nicméně zůstala velice nízká informovanost voličů o kandidátech, kdy pouze 4 z 10 voličů znali jméno jakéhokoliv kandidáta ve vlastním obvodu.⁶⁸ Podobně i v roce 2002 došlo k nárůstu počtu kandidátů, kteří vedli osobní kampaně s individuálním rozpočtem a vlastními plakáty a internetovými stránkami.⁶⁹ Naproti tomu třetí využití preferenčního hlasování ve volbách 2006 se neslo ve znamení záhadného poklesu popularity preferenčního hlasování.⁷⁰ Na druhé straně švédský příklad ukazuje, že i volební systémy, které disponují pouze slabě ordinálním rozsahem hlasování, mohou při dostatečném pochopení a využití strategických možností voliči a stranami mít výrazné efekty pro stranickou soutěž na úrovni obvodů a vnitrostranickou dimenzi, přinejmenším u některých stran. Zesílení strategické koordinace mezi jednotlivými kandidáty a voliči by mohlo především v případě malých stran, které ve většině obvodů získávají pouze jediný mandát,

⁶⁵ Hlavním motivem, který stál za zavedením preferenčního hlasování přitom bylo "oživení" švédské demokracie, k čemuž měli napomoci silnější stimuly, které by jednotlivé kandidáty nutili usilovat o osobní mandát přímo od voličů (Möller: *The Swedish Election 1998*, s. 270.

⁶⁶ Möller: *The Swedish Election 1998*, s. 272.

⁶⁷ Srov. Möller: *The Swedish Election 1998*, s. 272.

⁶⁸ Srov. Möller: *The Swedish Election 1998*, s. 272.

⁶⁹ Srov. Widfeldt, Anders (2003): *The parliamentary election in Sweden, 2002*. Electoral Studies 22 (4), s. 784.

⁷⁰ Aylott, Nicholas; Bolin, Niklas (2007): *Towards a two-party system? The Swedish parliamentary election of September 2006*. West European Politics 30 (3), s. 630.

výrazně zamíchat kartami a v případě, že by voliči využili v plné míře strategických možností, jež jim volební systém nabízí, mohl by volební systém generovat výrazné efekty do vnitrostranické dimenze na úrovni jednotlivých obvodů.

Lze tedy uzavřít konstatováním, že analýza strategických efektů švédského volebního systému a švédské stranické soutěže v prostředí různě velkých volebních obvodů ukázala, že velikost volebního obvodu může mít v některých oblastech jistý vliv na stranickou soutěž, nicméně důležitější se ve švédském případě jeví výjimečně stranicky soustředěná švédská politická kultura, která v některých oblastech omezuje předpokládaný vliv volebního systému (např. v případě velikosti obvodu a zastoupení žen) i využití strategického jednání voliči, kteří by v případě “vhodného” použití preferenčních hlasů mohli výrazně ovlivnit stranickou soutěž na úrovni průměrně velkých volebních obvodů, a to zejména v případě menších stran. Politická kultura tak představuje faktor, který ve Švédsku výrazně napomáhá reprodukci stávající stranické struktury a to jak na celostátní úrovni, tak na úrovni jednotlivých volebních obvodů. Uvedená zjištění je nicméně nutné posuzovat i s ohledem na podobu švédského stranického systému, ve kterém SAP představuje i nadále aktéra s téměř dominantní pozicí, v rovině celostátní soutěže i na úrovni většiny volebních obvodů.

Seznam použitých zkratk politických stran

C	Strana středu (Centerpartiet)
FI	Feministická iniciativa (Feministiskt initiativ)
Fp	Liberální lidová strana (Folkpartiet liberalerna)
Kd	Křesťanští demokraté (Kristdemokraterna)
JL	Červnová kandidátka (Junilistan)
M	Umírněná koaliční strana (Moderata Samlingspartiet)
MpG	Strana životního prostředí – Zelení (Miljöpartiet de gröna)
NBP	Strana regionu Norrbotten (Norrbottenspartiet)
PP	Pirátská strana (Piratpartiet)
SAP	Sociálnědemokratická dělnická strana (Socialdemokratiska Arbetare Partiet)
SD	Švédští demokraté (Sverigedemokraterna)
SPI	Švédská zájmová strana důchodců (Sveriges Pensionärers Intresseparti)
Vp	Levicová strana (Vänsterpartiet)

Literatura

- Arter, David (1999): *Scandinavian politics today*. Manchester – New York: Manchester University Press.
- Aylott, Nicholas; Bolin, Niklas (2007): *Towards a two-party system? The Swedish parliamentary election of September 2006*. *West European Politics* 30 (3): 621-633.
- Benoit, Kenneth (2002): *The endogeneity problem in electoral studies: a critical re-examination of Duverger's mechanical effect*. *Electoral Studies* 21 (1): 35-46.
- Caramani, Daniele (2000): *The Societies of Europe. Elections in Western Europe since 1815. Electoral Results by Constituencies*. London: Macmillan.
- Cox, Gary W. (1997): *Making Votes Count. Strategic Coordination in the World's Electoral Systems*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dočekalová, Pavla (2004): *Krajně pravicové strany ve Švédsku*. *Acta Universitatis Palackianae Olomouensis, Politologica* 3. Olomouc: UP, s. 93–105.
- Dudáková, Barbora; Chytilík, Roman; Zvára, Petr (2006): *Techniky výzkumu výstupů volební soutěže. Druhá generace*, *Evropská volební studia* 1 (1): 3-37 (<http://ispo.fss.muni.cz/uploads/EVS/001/evs1-full.pdf>).
- Elklit, Jørgen; Roberts, Nigel S. (1996): *A category of its own? Four PR two-tier compensatory member electoral systems in 1994*. *European Journal of Political Research* 30 (2): 217-240.
- Farrell, David, M. (2001): *Electoral Systems. A Comparative Introduction*. New York: Palgrave.
- Farrell, David M.; McAllister, Ian (2006): *Voter satisfaction and electoral systems: Does preferential voting in candidate-centred systems make a difference?* *European Journal of Political Research* 45 (5): 723-749.
- Freidenvall, Lenita (2003): *Women's Political Representation and Gender Quotas - the Swedish Case*. Working Paper Series 2003:2. Stockholm: Stockholm University (http://www.statsvet.su.se/quotas/1_freidenvall_wps_2003_2.pdf).
- Hendl, Jan (2004): *Přehled statistických metod zpracování dat. Analýza a metaanalýza dat*. Praha: Portál.
- Chytilík, Roman (2004): *Zkoumání volebních systémů*. In: Chytilík, Roman; Šedo, Jakub (eds.): *Volební systémy*. Brno: MPÚ MU, 37-63.

- Chytilík, Roman (2005): *Volby 2004 a strategické účinky volebních systémů*. Středoevropské politické studie VII (1): 13-25 (<http://www.cepsr.com/dwnld/chytilik.pdf>).
- Chytilík, Roman (2007): *Zkoumání většinových volebních systémů*. Disertační práce, Brno: FSS MU.
- Kopeček, Lubomír (2005): *Skandinávie*. In: Strmiska, Maxmilián; Hloušek, Vít; Kopeček, Lubomír; Chytilík, Roman: *Politické strany moderní Evropy. Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 175-281.
- Lane, Jan-Erik; Ersson, Svante (1996): *The Nordic Countries*. In: Colomer, Josep M. (ed.): *Political Institutions in Europe*. London – New York: Routledge, 254-281.
- Lebeda, Tomáš (2001): *Hlavní proměnné proporčních volebních systémů*. Sociologický časopis XXXVII (4): 425-448.
- Marsh, Michael (1985): *The Voters Decide?: Preferential Voting in European List Systems*. European Journal of Political Research 13 (4): 365-378.
- Maškarinec, Pavel (2007): *Křesťanští demokraté. Analýza identity švédské relevantní křesťansko-demokratické strany*. Středoevropské politické studie IX (1): 56-75 (<http://www.cepsr.com/dwnld/maskarcl07.pdf>).
- Matland, Richard E. (2002): *Enhancing Women's Political Participation: Legislative Recruitment and Electoral Systems*. In: *Women in Parliament: Beyond Numbers*. Stockholm: International IDEA (http://www.onlinewomeninpolitics.org/beijing12/Chapter3_Matland.pdf).
- Mitchell, Paul (2000): *Voters and their representatives: Electoral Institutions and delegation in parliamentary democracies*. European Journal of Political Research 37 (3): 335-351.
- Möller, Tommy (1999): *The Swedish Election 1998: A Protest Vote and the Birth of a New Political Landscape*. Scandinavian Political Studies 22 (3): 261-276.
- Personröster riksdagsvalet 1998 (http://www.valmyndigheten.se/val/val_98/slutres/riksdag/vdr.html).
- Petersson, Olof (1994): *The Government and Politics of the Nordic Countries*. Stockholm: Fritzes.
- Říchová, Blanka (1999): *Švédské království*. In: Říchová, Blanka a kol.: *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, 203-235.
- Särilvik, Bo (1983): *Scandinavia*. In: Bogdanor, Vernon; Butler, David (eds.): *Democracy and Elections*. Cambridge: Cambridge University Press, 122-143.

- Särilvik, Bo (2002): *Party and Electoral System in Sweden*. In: Grofman, Bernard; Lijphart, Arend (eds.): *The Evolution of Electoral and Party Systems in the Nordic Countries*. New York: Agathon Press, 225-269.
- Shugart, Matthew Søberg (2005): *Comparative Electoral Systems Research: The Maturation of a Field and New Challenges Ahead*. In: Gallagher Michael; Mitchell, Paul (eds.): *The Politics of Electoral Systems*. Oxford: Oxford University Press, 25-55.
- SCB (2002): *Partisymptier i valkretsar, maj 2002*. Stockholm: Statistiska centralbyrån (http://www.scb.se/statistik/ME/ME0201/2003H02/me0201_tab2.pdf).
- SCB (2003): *Allmänna valen 2002. Del 1 Riksdagen den 15 september 2002*. Stockholm: Statistiska centralbyrån (<http://www.scb.se/statistik/ME/ME0103/2003M00/ME01SA0301.pdf>).
- SCB (2006): *Partisymptier i valkretsar, maj 2006*. Stockholm: Statistiska centralbyrån (http://www.scb.se/statistik/ME/ME0201/2007M11B/Valkretsar_maj02-maj06.pdf).
- SIFO (2008): *Väljarbarometern April-Juni 2008*. Stockholm: SIFO Research International (<http://www.research-int.se/Public/Reports/Barometer.aspx>).
- Statistiska centralbyrån (<http://www.scb.se/>).
- Taagepera, Rein (2007): *Predicting Party Sizes: The Logic of Simple Electoral Systems*. New York: Oxford University Press.
- Taagepera, Rein, Shugart, Matthew Søberg (1989): *Seats and Votes: The Effects and Determinants of Electoral Systems*. New Haven: Yale University Press.
- The Election Act (2005:837).
- Valmyndigheten (<http://www.val.se>).
- Väljarbarometrar i Sverige: TEMO:s samt övriga undersökningsföretags publicerade mätningar (<http://www.temo.se/upload/326/valjbsamtliga.htm>).
- Widfeldt, Anders (2003): *The parliamentary election in Sweden, 2002*. *Electoral Studies* 22 (4): 778-784.

Přílohy

Příloha 1: Základní indexy frakcionalizace a disproporcionality ve volbách 2006⁷¹

Volební obvod	M_{lt}	M_{cs}	LSq_{lt}	LSq_{cs}	N_v	Abs. počet stran _{lt}	Abs. počet stran _{cs}
Stockholms kommun	27	28	4,03	4,81	4,82	7	7
Stockholms län	36	42	3,44	4,05	4,22	7	7
Uppsala	11	12	7,19	5,03	5,10	6	7
Södermanland	9	12	12,75	6,94	3,97	4	7
Östergötland	14	15	5,64	5,20	4,48	6	7
Jönköping	11	13	10,38	5,71	4,66	4	6
Kronoberg	6	7	15,27	10,36	4,58	3	4
Kalmar	8	8	10,30	10,30	4,14	4	4
Gotland	2	2	27,67	27,67	4,62	2	2
Blekinge	5	5	20,71	20,71	4,04	2	2
Malmö kommun	9	10	11,83	9,32	4,44	4	5
Skåne västra	9	10	16,34	12,87	4,44	3	4
Skåne södra	11	13	12,79	8,16	4,50	4	6
Skåne norra och östra	10	10	8,62	8,62	4,53	5	5
Halland	10	10	8,79	8,79	4,68	5	5
Göteborgs kommun	17	18	5,46	5,01	5,30	6	7
Västra Götalands västra	11	13	10,09	6,00	4,96	5	7
Västra Götalands norra	9	11	8,60	6,11	4,55	5	7
Västra Götalands södra	6	7	16,46	11,59	4,74	3	4
Västra Götalands östra	9	11	10,90	6,71	4,37	4	6
Värmland	10	11	9,16	6,62	4,10	5	6
Örebro	10	12	9,24	5,87	4,10	5	7
Västmanland	8	9	11,83	8,86	4,28	4	5
Dalarna	10	13	12,23	6,34	4,32	4	7
Gävleborg	10	11	9,47	7,69	4,25	5	6
Västernorrland	9	11	10,87	6,01	3,78	4	6
Jämtland	5	5	16,63	16,63	4,28	3	3
Västerbotten	9	11	11,43	5,89	4,10	5	7
Norrbotten	9	9	13,09	13,09	3,29	4	4
Celkem	310	349	7,09	4,50	4,66	7	7

Zdroj: Valmyndigheten (<http://www.val.se>)

⁷¹ Index_{lt} (*lower tier*) označuje počet základních mandátů v obvodech, resp. vypočtené indexy disproporcionality na této úrovni (Gallagherův index – LSq). Index_{cs} (*compensatory seats*) označuje počet mandátů v obvodech po započtení kompenzačních mandátů, resp. vypočtené indexy disproporcionality pro tuto úroveň (Gallagherův index – LSq). Jako index frakcionalizace byl vypočten efektivní počet volebních stran (N_v), doplněný absolutním počtem stran na obou výše uvedených úrovních.

Příloha 2: Výsledky voleb 2006 ve volebních obvodech (v % hlasů, strany s parlamentním zastoupením a SD)

Volební obvod/Strana	SAP	M	C	Fp	Kd	Vp	MpG	SD	Ostatní
Stockholms kommun	23,17	35,07	5,65	10,05	5,04	7,38	9,33	1,64	2,67
Stockholms län	26,16	38,36	5,33	9,16	6,66	4,74	5,53	1,90	2,16
Uppsala	30,89	26,49	9,85	9,13	6,61	5,72	6,27	2,28	2,76
Södermanland	42,23	23,38	6,85	6,79	6,23	4,90	5,14	2,54	1,94
Östergötland	37,40	24,81	7,58	6,53	7,18	5,20	5,11	2,32	3,87
Jönköping	35,44	22,07	8,42	5,35	16,05	4,25	3,44	3,17	1,81
Kronoberg	35,98	24,66	11,28	5,73	7,93	4,92	4,22	3,45	1,83
Kalmar	41,35	21,30	11,05	5,21	7,13	5,03	3,85	3,17	1,91
Gotland	34,86	21,58	19,25	4,35	3,84	6,00	6,26	1,58	2,28
Blekinge	42,32	22,04	7,16	6,37	5,18	5,42	3,66	6,21	1,64
Malmö kommun	35,24	28,48	2,88	8,87	3,46	5,45	6,07	4,96	4,59
Skåne västra	34,94	28,65	5,67	8,50	4,86	3,34	3,68	7,13	3,23
Skåne södra	30,27	33,10	6,03	9,19	4,79	3,45	4,77	5,33	3,07
Skåne norra och östra	35,15	27,40	8,30	7,09	6,71	3,42	3,39	5,63	2,91
Halland	31,62	29,67	10,36	7,69	6,68	3,96	4,03	2,91	3,08
Göteborgs kommun	28,93	26,88	4,47	10,24	6,73	8,68	8,44	2,55	3,08
Västra Götalands västra	32,11	26,46	7,29	9,60	8,71	5,24	4,86	2,92	2,81
Västra Götalands norra	38,52	21,19	8,91	7,45	8,08	5,78	4,80	2,79	2,48
Västra Götalands södra	35,69	24,05	9,47	6,51	8,03	5,50	3,96	3,18	3,61
Västra Götalands östra	38,41	23,52	10,45	5,46	8,21	5,12	3,65	3,06	2,12
Värmland	42,01	20,90	9,98	5,97	5,83	6,42	3,87	2,86	2,16
Örebro	43,11	18,81	7,46	6,62	7,17	6,08	4,57	3,81	2,37
Västmanland	39,79	23,29	6,87	8,14	5,73	6,21	4,25	2,51	3,21
Dalarna	40,34	21,06	10,76	5,13	5,42	6,65	4,35	2,79	3,50
Gävleborg	41,71	18,44	11,13	5,33	5,13	7,94	4,34	2,99	2,99
Västernorrland	45,96	17,16	10,56	5,40	5,65	6,67	3,83	2,22	2,55
Jämtland	40,15	17,63	16,81	4,13	3,74	8,31	5,01	1,57	2,65
Västerbotten	43,86	13,67	11,79	6,35	6,46	8,37	5,87	1,13	2,50
Norrbotten	51,48	13,36	6,43	4,29	4,21	10,53	4,06	1,47	4,17
Celkem	34,99	26,23	7,88	7,54	6,59	5,85	5,24	2,93	2,75

Zdroj: Valmyndigheten (<http://www.val.se>)

Příloha 3: Výsledky voleb 2002 ve volebních obvodech (v % hlasů, strany s parlamentním zastoupením a SD)

Volební obvod/Strana	SAP	M	Fp	Kd	Vp	C	MpG	SD	Ostatní
Stockholms kommun	31,36	21,01	19,54	6,60	10,87	1,77	6,77	1,03	1,05
Stockholms län	33,47	22,43	18,39	8,89	7,01	2,67	4,86	1,03	1,25
Uppsala	37,43	15,01	15,64	8,87	8,15	6,80	5,70	1,37	1,03
Södermanland	47,29	13,12	11,88	8,30	7,13	5,50	4,82	0,97	0,99
Östergötland	42,22	14,72	11,82	10,28	7,26	6,08	4,80	0,86	1,96
Jönköping	39,54	12,70	9,03	20,26	5,74	7,29	3,22	1,00	1,22
Kronoberg	40,56	14,11	9,78	10,86	7,30	10,90	4,04	1,68	0,77
Kalmar	43,74	12,71	8,92	11,17	7,29	10,65	3,61	0,80	1,11
Gotland	40,84	14,00	7,87	6,53	8,48	15,63	5,53	0,61	0,51
Blekinge	45,66	13,18	11,07	8,80	8,28	6,11	3,84	2,79	0,27
Malmö kommun	42,37	16,47	13,81	5,30	7,59	1,16	4,29	3,76	5,25
Skåne västra	40,19	17,56	13,66	8,08	5,51	4,59	3,33	4,46	2,62
Skåne södra	38,07	20,00	15,77	6,68	5,49	4,17	4,08	3,67	2,07
Skåne norra och östra	39,24	17,65	11,67	11,02	5,61	7,06	3,53	2,78	1,44
Halland	35,84	17,39	13,92	9,94	5,94	9,46	3,91	1,05	2,55
Göteborgs kommun	33,16	17,43	18,01	8,61	11,87	1,87	6,47	1,58	1,00
Västra Götalands västra	37,00	15,05	15,96	11,66	7,86	5,39	4,29	1,57	1,22
Västra Götalands norra	41,15	12,12	12,33	11,69	8,54	7,65	4,30	1,39	0,83
Västra Götalands södra	40,94	13,90	10,92	12,37	7,48	8,03	3,86	1,23	1,27
Västra Götalands östra	40,77	13,90	9,95	12,29	7,58	9,80	3,72	1,11	0,88
Värmland	43,36	12,39	11,46	8,10	8,68	9,17	3,99	1,37	1,48
Örebro	46,54	10,75	11,25	9,03	8,93	6,41	4,17	1,72	1,2
Västmanland	44,97	12,38	13,30	8,01	8,71	5,72	4,36	1,13	1,42
Dalarna	43,78	11,57	9,74	7,67	9,50	9,87	4,66	1,10	2,11
Gävleborg	44,96	9,39	10,03	7,42	11,16	10,42	4,52	1,03	1,07
Västernorrland	49,34	8,51	9,26	7,58	9,87	9,65	3,76	0,84	1,19
Jämtland	44,57	9,88	7,25	5,04	11,02	15,23	5,16	0,28	1,57
Västerbotten	46,45	6,49	10,09	8,45	11,47	11,23	4,47	0,35	1,00
Norrbotten	47,90	7,20	6,50	5,30	12,70	5,10	5,20	0,27	9,83
Celkem	39,85	15,26	13,39	9,15	8,39	6,19	4,65	1,44	1,68

Zdroj: SCB (<http://www.scb.se>)

Příloha 4: Výsledky voleb 1998 ve volebních obvodech (v % hlasů, strany s parlamentním zastoupením)

Volební obvod/Strana	SAP	M	Vp	Kd	C	Fp	MpG	Ostatní
Stockholms kommun	27,21	33,67	12,92	8,92	1,70	7,53	5,55	2,45
Stockholms län	30,62	33,84	9,24	11,08	2,49	5,98	4,35	2,35
Uppsala	34,39	23,83	10,94	10,66	5,79	6,24	5,67	2,44
Södermanland	43,38	19,34	10,83	10,92	4,80	4,10	4,87	1,71
Östergötland	37,15	22,00	11,11	13,14	5,14	3,81	4,78	2,83
Jönköping	34,42	18,43	8,77	22,75	6,69	3,20	3,62	2,07
Kronoberg	36,50	20,08	10,72	14,44	9,60	2,93	4,14	1,54
Kalmar	39,36	18,31	11,50	13,33	9,21	2,82	3,89	1,53
Gotland	34,75	19,21	10,79	8,69	14,96	3,41	5,71	2,44
Blekinge	42,41	19,24	13,09	11,01	5,25	3,62	3,91	1,43
Malmö kommun	41,93	27,69	8,58	7,64	1,06	3,54	3,54	5,99
Skåne västra	37,20	26,72	8,27	10,02	4,17	4,15	3,29	6,14
Skåne södra	35,47	30,93	7,00	9,37	3,96	5,48	3,84	3,92
Skåne norra och östra	35,44	25,27	9,01	13,28	6,44	3,95	3,69	2,88
Halland	31,81	24,69	8,55	12,82	8,38	4,32	3,94	5,46
Göteborgs kommun	29,34	25,83	14,92	12,04	1,66	6,61	5,71	3,85
Västra Götalands västra	33,73	21,54	11,50	15,20	4,43	5,60	4,46	3,51
Västra Götalands norra	36,23	17,87	12,85	15,14	6,47	4,36	4,83	2,20
Västra Götalands södra	36,24	20,16	11,58	15,27	7,08	3,64	4,62	1,36
Västra Götalands östra	36,11	19,34	11,25	15,70	8,06	3,85	3,96	1,70
Värmland	41,05	18,35	14,07	10,73	6,37	4,02	4,07	1,31
Örebro	42,05	16,71	13,62	11,25	4,99	4,77	4,31	2,26
Västmanland	41,06	19,85	13,31	10,79	4,67	4,50	4,34	1,44
Dalarna	39,28	16,89	14,79	11,41	6,42	3,37	5,08	2,72
Gävleborg	42,54	13,93	16,58	9,70	6,98	3,53	5,07	1,64
Västernorrland	45,13	13,69	14,75	10,17	6,64	3,59	4,06	1,93
Jämtland	41,26	13,76	15,20	7,63	12,10	2,77	5,66	1,58
Västerbotten	42,94	11,65	15,61	11,29	6,60	5,36	4,86	1,65
Norrbotten	47,38	11,80	22,17	6,49	4,36	2,98	3,35	1,44
Celkem	36,38	22,90	11,99	11,76	5,12	4,71	4,49	2,60

Zdroj: Valmyndigheten (<http://www.val.se>)

Příloha 5: Ztracené hlasy ve volbách 1998–2006⁷²

Volební obvod	1998		2002		2006	
	$M_{It} - M_{Cs}$	Ztracené hlasy (%)	$M_{It} - M_{Cs}$	Ztracené hlasy (%)	$M_{It} - M_{Cs}$	Ztracené hlasy (%)
Stockholms kommun	26 – 28	4,15	27 – 29	3,84	27 – 28	4,31
Stockholms län	34 – 38	2,35	35 – 39	2,28	36 – 42	4,07
Uppsala	10 – 12	13,90 (2,44)	10 – 12	14,89 (2,39)	11 – 12	10,76 (5,04)
Södermanland	9 – 10	15,48 (10,61)	9 – 11	12,29 (1,97)	9 – 12	20,75 (4,48)
Östergötland	15 – 17	6,64 (2,83)	15 – 17	2,83	14 – 15	6,18
Jönköping	12 – 13	8,89 (5,27)	11 – 13	11,18 (5,44)	11 – 13	18,02 (8,42)
Kronoberg	6 – 7	18,21 (8,61)	6 – 7	23,56 (13,78)	6 – 7	28,08 (20,15)
Kalmar	9 – 9	8,24	8 – 9	12,80 (5,51)	8 – 8	19,16
Gotland	2 – 2	46,00	2 – 2	59,16	2 – 2	43,55
Blekinge	6 – 6	14,21	5 – 6	30,09 (21,29)	5 – 5	35,64
Malmö kommun	9 – 9	14,13	9 – 9	19,76	9 – 10	15,89 (10,44)
Skåne västra	9 – 9	17,75	9 – 10	20,50 (14,99)	9 – 10	27,91 (22,24)
Skåne södra	11 – 13	17,20 (7,88)	11 – 14	19,49 (5,75)	11 – 13	21,40 (11,84)
Skåne norra och östra	10 – 12	10,52 (6,57)	10 – 11	13,36 (7,75)	10 – 10	15,35
Halland	10 – 12	13,72 (9,40)	10 – 11	13,46 (7,52)	10 – 10	13,98
Göteborgs kommun	16 – 17	5,51	17 – 18	4,45	17 – 18	5,64
Västra Götalands västra	11 – 13	12,40 (3,51)	11 – 13	12,47 (2,79)	11 – 13	15,83 (5,73)
Västra Götalands norra	9 – 12	17,86 (2,20)	9 – 10	6,52 (2,22)	9 – 11	15,85 (5,27)
Västra Götalands södra	6 – 6	16,70	6 – 7	21,86 (13,83)	6 – 7	30,79 (22,76)
Västra Götalands östra	9 – 10	9,51	9 – 9	5,71	9 – 11	19,41 (8,83)
Värmland	10 – 12	15,77 (5,38)	10 – 11	6,83 (2,84)	10 – 11	14,72 (8,89)
Örebro	10 – 13	16,33 (2,26)	10 – 11	7,09 (2,92)	10 – 12	16,82 (6,17)
Västmanland	9 – 10	14,95 (10,45)	9 – 10	12,64 (6,92)	8 – 9	21,90 (15,69)
Dalarna	10 – 11	11,17 (6,09)	10 – 11	7,87 (3,21)	10 – 13	21,18 (6,28)
Gävleborg	10 – 12	10,24 (5,17)	10 – 11	6,62 (2,10)	10 – 11	15,45 (11,11)
Västernorrland	9 – 10	16,22 (9,58)	9 – 10	13,38 (5,80)	9 – 11	19,65 (8,60)
Jämtland	5 – 5	17,64	5 – 6	29,19 (19,31)	5 – 5	25,42
Västerbotten	9 – 12	18,47 (1,65)	9 – 11	12,31 (1,35)	9 – 11	15,86 (3,64)
Norrbottn	9 – 9	12,13	9 – 11	25,62 (15,09)	9 – 9	18,20
Celkem		2,60		3,12		5,67

Zdroj: Valmyndigheten (<http://www.val.se>)⁷² V závorce jsou uvedeny ztracené hlasy po započtení kompenzačních mandátů.

Příloha 6: Preferenční hlasování ve volbách 1998–2006 (v %)

Volební obvod	1998		2002		2006	
	M _{lt}	% preferenčních hlasů	M _{lt}	% preferenčních hlasů	M _{lt}	% preferenčních hlasů
Stockholms kommun	26	30,2	27	22,4	27	22,8
Stockholms län	34	20,6	35	21,8	36	20,8
Uppsala	10	30,3	10	24,1	11	21,0
Södermanland	9	31,5	9	23,1	9	20,1
Östergötland	15	26,2	15	21,4	14	18,5
Jönköping	12	38,4	11	33,0	11	26,7
Kronoberg	6	29,8	6	27,8	6	24,4
Kalmar	9	29,2	8	29,8	8	24,8
Gotland	2	39,5	2	37,5	2	33,7
Blekinge	6	27,6	5	24,1	5	26,0
Malmö kommun	9	28,1	9	28,2	9	20,7
Skåne västra	9	33,2	9	23,3	9	21,6
Skåne södra	11	25,9	11	18,5	11	16,0
Skåne norra och östra	10	29,9	10	24,8	10	22,4
Halland	10	32,6	10	28,0	10	21,3
Göteborgs kommun	16	33,1	17	29,8	17	23,1
Västra Götalands västra	11	31,0	11	27,1	11	19,8
Västra Götalands norra	9	29,6	9	28,1	9	20,5
Västra Götalands södra	6	29,6	6	25,4	6	22,0
Västra Götalands östra	9	37,0	9	31,9	9	26,8
Värmland	10	29,6	10	26,2	10	22,9
Örebro	10	29,8	10	26,8	10	22,5
Västmanland	9	25,3	9	21,7	8	20,4
Dalarna	10	36,9	10	27,4	10	24,8
Gävleborg	10	31,6	10	23,9	10	21,7
Västernorrland	9	30,8	9	22,7	9	19,4
Jämtland	5	38,5	5	32,3	5	29,3
Västerbotten	9	35,6	9	39,5	9	25,3
Norrbottn	9	29,9	9	33,3	9	25,0
Celkem	310	29,9	310	26,0	310	22,2

Zdroj: SCB (<http://www.scb.se>)

Příloha 7: Podíl preferenčních hlasů parlamentních stran ve volbách 2006 (v %)

Volební obvod	M _{lt}	SAP	M	C	Fp	Kd	Vp	MpG
Stockholms kommun	27	19,1	25,7	15,2	20,3	21,0	23,3	26,1
Stockholms län	36	19,4	24,1	12,2	18,8	18,6	23,4	12,8
Uppsala	11	16,7	20,3	26,1	25,3	28,7	19,5	19,2
Södermanland	9	20,7	18,3	19,5	18,2	22,2	19,8	20,8
Östergötland	14	16,8	17,6	23,2	17,2	19,5	17,0	20,9
Jönköping	11	23,4	28,1	34,5	22,4	30,7	23,4	23,4
Kronoberg	6	20,7	24,7	34,8	19,1	23,8	27,3	27,0
Kalmar	8	24,2	20,0	33,1	22,5	28,5	23,2	23,6
Gotland	2	27,0	34,1	52,9	27,7	27,0	29,3	22,4
Blekinge	5	22,2	32,7	30,3	26,0	23,6	20,1	18,1
Malmö kommun	9	22,9	16,5	20,3	18,7	22,5	22,7	21,9
Skåne västra	9	24,6	17,3	20,2	21,9	23,4	19,2	21,2
Skåne södra	11	14,3	16,0	14,9	14,2	21,8	16,9	15,5
Skåne norra och östra	10	20,2	22,9	28,8	20,0	29,7	20,5	17,1
Halland	10	20,9	22,0	22,8	20,1	19,1	19,9	16,3
Göteborgs kommun	17	28,1	17,8	17,9	21,7	25,9	20,8	21,8
Västra Götalands västra	11	18,2	18,5	23,7	24,3	20,5	17,6	16,1
Västra Götalands norra	9	18,1	19,4	23,6	21,1	24,2	21,1	23,7
Västra Götalands södra	6	17,6	24,3	23,4	24,3	23,8	23,7	19,8
Västra Götalands östra	9	24,1	30,8	31,9	21,9	29,2	23,7	18,6
Värmland	10	20,8	23,1	26,9	26,4	20,5	22,2	25,1
Örebro	10	22,6	19,0	25,1	24,4	24,6	21,7	19,5
Västmanland	8	18,4	17,9	25,3	22,5	21,7	24,9	28,2
Dalarna	10	24,9	24,5	26,4	23,8	31,4	21,2	17,4
Gävleborg	10	19,8	19,4	32,1	19,9	26,1	18,7	18,6
Västernorrland	9	15,8	21,5	21,3	20,6	27,1	15,5	32,8
Jämtland	5	23,8	27,0	46,0	25,7	26,4	24,8	37,0
Västerbotten	9	23,1	24,1	38,1	29,2	30,1	21,6	30,9
Norrbotten	9	22,0	26,5	28,1	29,0	28,7	24,4	31,6
Celkem	310	20,7	22,1	25,8	21,2	24,3	21,6	21,5

Zdroj: SCB (<http://www.scb.se>)

Příloha 8: Vývoj volební účasti ve volebních obvodech v letech 1998–2006 (v % hlasů)

Volební obvod	1998		2002		2006	
	M _{lt}	Volební účast	M _{lt}	Volební účast	M _{lt}	Volební účast
Stockholms kommun	26	80,96	27	80,71	27	82,42
Stockholms län	34	82,08	35	81,11	36	82,93
Uppsala	10	81,87	10	80,85	11	82,87
Södermanland	9	81,80	9	80,09	9	82,01
Östergötland	15	82,42	15	81,16	14	83,35
Jönköping	12	83,70	11	82,16	11	83,40
Kronoberg	6	82,28	6	80,97	6	82,84
Kalmar	9	81,56	8	80,78	8	82,22
Gotland	2	79,81	2	79,07	2	81,36
Blekinge	6	82,30	5	82,35	5	83,08
Malmö kommun	9	77,29	9	76,08	9	77,56
Skåne västra	9	79,23	9	77,31	9	80,05
Skåne södra	11	83,53	11	82,56	11	84,55
Skåne norra och östra	10	79,08	10	77,61	10	80,05
Halland	10	82,83	10	81,51	10	83,50
Göteborgs kommun	16	78,92	17	77,54	17	79,54
Västra Götalands västra	11	82,59	11	81,28	11	83,56
Västra Götalands norra	9	82,60	9	80,81	9	82,66
Västra Götalands södra	6	82,72	6	81,23	6	82,23
Västra Götalands östra	9	81,93	9	80,52	9	82,49
Värmland	10	80,97	10	79,87	10	81,26
Örebro	10	81,85	10	81,25	10	82,77
Västmanland	9	80,41	9	78,45	8	80,75
Dalarna	10	80,34	10	77,76	10	80,48
Gävleborg	10	79,37	10	77,65	10	79,26
Västernorrland	9	81,55	9	79,56	9	81,53
Jämtland	5	80,50	5	77,85	5	79,82
Västerbotten	9	82,59	9	80,70	9	82,87
Norrbottn	9	81,98	9	80,73	9	81,82
Celkem	310	81,39	310	80,11	310	81,99

Zdroj: Valmyndigheten (<http://www.val.se>)

Příloha 9: Umístění žen na prvním a druhém místě kandidátní listiny ve volebních obvodech ve volbách 2006

Volební obvod/Strana	M _{1t}	SAP	M	C	Fp	Kd	Vp	MpG
Stockholms kommun	27	0-1	0-1	1-0	0-1	0-1	0-1	1-0
Stockholms län	36	0-1	0-1	1-0	0-1	0-1	0-1	1-0
Uppsala	11	0-1	0-0	1-0	0-1	0-1	0-1	1-0
Södermanland	9	0-1	0-1	0-1	1-0	0-1	1-0	1-0
Östergötland	14	1-0	0-1	0-1	1-1	1-0	0-1	0-1
Jönköping	11	1-0	0-1	1-1	0-1	1-0	1-1	0-1
Kronoberg	6	0-1	1-1	0-1	0-1	1-0	0-1	1-0
Kalmar	8	0-1	0-1	0-1	0-1	1-0	1-1	0-1
Gotland	2	0-1	1-0	0-1	0-0	1-0	0-1	1-0
Blekinge	5	0-1	0-1	0-0	1-0	1-1	1-0	1-0
Malmö kommun	9	1-0	0-1	0-1	0-1	0-0	1-1	1-1
Skåne västra	9	0-1	1-0	0-1	0-1	0-0	1-0	0-1
Skåne södra	11	0-1	1-1	0-1	0-1	0-0	1-1	0-1
Skåne norra och östra	10	1-0	1-0	0-1	0-1	0-0	1-0	1-0
Halland	10	0-1	0-1	0-1	0-1	0-1	1-0	1-0
Göteborgs kommun	17	0-1	1-0	1-0	1-1	1-1	1-0	0-1
Västra Götalands västra	11	0-1	0-1	1-1	0-1	1-0	1-0	1-0
Västra Götalands norra	9	1-0	0-0	1-0	1-0	0-1	1-1	0-1
Västra Götalands södra	6	1-0	0-0	0-1	1-0	1-1	1-0	1-0
Västra Götalands östra	9	0-1	1-0	1-0	0-1	0-1	0-1	1-0
Värmland	10	1-0	0-0	0-0	1-0	0-1	1-1	0-1
Örebro	10	0-1	0-1	1-1	0-1	0-1	0-1	0-1
Västmanland	8	0-1	1-0	0-0	1-0	0-1	0-1	0-1
Dalarna	10	1-0	0-0	0-1	1-0	0-1	1-1	0-1
Gävleborg	10	1-0	0-1	0-0	0-1	1-0	1-1	1-0
Västernorrland	9	1-0	0-1	1-0	1-0	0-1	1-1	1-0
Jämtland	5	1-0	1-0	0-1	1-0	1-0	1-0	0-1
Västerbotten	9	0-1	1-0	1-0	1-0	1-0	1-1	0-1
Norrbotten	9	1-0	0-1	0-1	1-0	0-1	1-0	0-1
Celkem	310	12-17	10-16	11-17	13-17	12-16	20-19	15-15

Zdroj: Valmyndigheten (<http://www.val.se>)

Příloha 10: Podíl mandátů, které získaly ženy ve volebních obvodech ve volbách 1998–2006

Volební obvod	1998		2002		2006	
	M _{cs}	%	M _{cs}	%	M _{cs}	%
Stockholms kommun	28	46,4	29	48,3	28	42,9
Stockholms län	38	44,7	39	56,4	42	47,6
Uppsala	12	33,3	12	50,0	12	50,0
Södermanland	10	40,0	11	54,5	12	50,0
Östergötland	17	41,2	17	58,8	15	46,7
Jönköping	13	46,2	13	38,5	13	61,5
Kronoberg	7	14,3	7	14,3	7	57,1
Kalmar	9	33,3	9	33,3	8	50,0
Gotland	2	50,0	2	50,0	2	0
Blekinge	6	16,7	6	33,3	5	40,0
Malmö kommun	9	44,4	9	22,2	10	50,0
Skåne västra	9	33,3	10	40,0	10	40,0
Skåne södra	13	61,5	14	35,7	13	38,5
Skåne norra och östra	12	41,7	11	37,5	10	30,0
Halland	12	33,3	11	22,2	10	40,0
Göteborgs kommun	17	47,1	18	50,0	18	55,6
Västra Götalands västra	13	53,8	13	53,8	13	61,5
Västra Götalands norra	12	50,0	10	70,0	11	45,5
Västra Götalands södra	6	16,7	7	42,9	7	42,9
Västra Götalands östra	10	40,0	9	44,4	11	45,5
Värmland	12	41,7	11	45,5	11	45,5
Örebro	13	46,2	11	27,3	12	33,3
Västmanland	10	60,0	10	30,0	9	44,4
Dalarna	11	45,5	11	36,4	13	38,7
Gävleborg	12	41,7	11	45,5	11	54,5
Västernorrland	10	50,0	10	60,0	11	63,6
Jämtland	5	40,0	6	50,0	5	40,0
Västerbotten	12	41,7	11	63,6	11	63,6
Norrbottnen	9	33,3	11	54,5	9	44,4
Celkem	349	42,7	349	45,3	349	47,3

Zdroj: SCB (<http://www.scb.se>)